

Directa

periodisme cooperatiu per la transformació social

Núm. 542 del 28/02 al 13/03 de 2022 2,5 €

Dones precàries sostenint la vida

La inestabilitat i la invisibilització són constants en sectors laborals molt feminitzats que han estat imprescindibles en la gestió de la pandèmia

pàg. 4-11

Suplement "LaculturaCOM"
La Xarxa d'Espais Comunitaris
proposa formes d'oci
transformadores

Directa

periodisme cooperatiu
per la transformació social

EDITA
La Directa SCCL
Riera d'Escuder, 38, nau 1, planta 1
08028 Barcelona
Tel: 935 270 982
Mòbil: 661 493 117
directa@directa.cat
www.directa.cat
DIPÒSIT LEGAL: B 16982-2016

Aquesta publicació intenta escriure amb un llenguatge no racista, no sexista i no androcèntric. La DIRECTA no comparteix necessàriament les idees expressades als articles d'opinió.

- QUI SOM?**
A fons
Maties Lorente i Eloi Latorre
Miralls
Gemma Garcia i Giuseppe Savino | miralls@directa.cat
Impressions
Laia Alsina, Bernat Solé i Albert Alexandre | opinio@directa.cat
Cruïlla
Guillem Martí i Tere Alberó | cruilla@directa.cat
Roda el món
Oriol Andrés i Joan Mas | internacional@directa.cat
Expressions
Elena G. Ruiz, Jofre Figueras i Eloi Latorre | expressions@directa.cat
La indirecta
Àlex Romaguera i Mariana Cantero
Fotografia
Sira Esclasans | fotografia@directa.cat
Il·lustració
Maria Conill i Patricia Cornellana | il.lustracio@directa.cat
Correcció
Miriam Tijani | correccio@directa.cat
Edició
Maties Lorente i Eloi Latorre | edicio@directa.cat
Disseny gràfic i compaginació
Pau Fabregat | disseny@directa.cat
Projecte gràfic
Lola Fernández, Gerard Casadevall, Diego Muñoz i Pau Fabregat
Coordinació web
David Bou, Gemma Garcia i Jesús Rodríguez
Coordinació País Valencià
Ester Fayos | paisvalencia@directa.cat
Audiovisuals
Marta Pérez | audiovisuales@directa.cat
Administració i subscripcions
Jordi Vilaró | administracio@directa.cat
Difusió
Estel·la Marcos | directa@directa.cat
Publicitat i distribució
Irene Selvaggi | publicitat@directa.cat
Gestió web
Talaïos Koop.

NUCLIS TERRITORIALS I MITJANS COL·LABORADORS:
Osona ('El Setembre'), Lluçanès ('La Rella'), Maresme, el Camp, Terres de Ponent, Castelló, València, les Illes i Catalunya Nord. El Salto, La Marea, Pikara, Argia, Ahötsa, Soberania Alimentaria i AralInfo

CONTACTES:
General directa@directa.cat
Redacció Barcelona redaccio@directa.cat
Redacció València paisvalencia@directa.cat
Subscripcions subscripcions@directa.cat
Distribució distribucio@directa.cat

PORTADA: CATALINA PARRA

SUMARI

A FONS

4-11

Explotades i oblidades
La precarietat i la invisibilització afecten molts sectors laborals àmpliament feminitzats. Per Carla Benito i Judit Esposa.

Cures invisibles
Les dones continuen responsabilitzant-se de les cures en els espais domèstics. Per Meritxell Rigol.

MIRALLS

12-15

Entrevista a Remedios Zafra
Sara Borrell conversa amb l'autora d'assajos com *Fràgiles* i *El entusiasmo* sobre autoexplotació i individualisme en els treballs creatius i de com la societat hiperconnectada reconfigura els nostres cossos, afectes i vides-treball. Fotos d'Álvaro Minguito.

IMPRESSIONS

16-18

Quan la pila del feminisme s'esgota
Judit Vela reflexiona sobre com compaginar vida personal i militància feminista. Il·lustració: Andrea Maresch.

Diccionari de la maduresa queer
Per Shaina Joy Machlus i Albert Closas Oliveras. Il·lustració: Gènia Trallero.

CRUÏLLA

19-21

Desterrar el masclisme des del pati
Entitats i col·lectius diversos treballen per educar en la diversitat i prevenir les violències sexistes als centres d'educació, espais de relació decidisius durant l'etapa infantil i adolescent que no són aliens als rols i estereotips de gènere. Per Anna Iñigo.

RODA EL MÓN

22-26

Matar les missatgeres a Mèxic
Sis comunicadores han estat assassinades aquest any. Per Marta Saiz i Javier Sule.

El Sudan planta cara al cop d'estat
El moviment revolucionari manté el pols als generals. Per Marc Español.

EXPRESSIONS

27-31

Dones al dau
Els últims anys han estat decisius en la incorporació de la dona a la pilota valenciana. Per Estibaliz García Taboada.

Hachikō
Un relat de Xavier Díez, il·lustrat per Mireia Pujol.

INDIRECTA

32

Conversa amb Jocelyne Porcher
Una entrevista de Sara Romero a aquesta investigadora i enginyera agrícola de l'Institut Nacional d'Investigadora i enginyera agrícola que reflexiona sobre el vincle entre animals i humans a través de la ramaderia a *Vivir con los animales*.

Més que mil paraules

JAUME FERRANDO | @jaumefb: El veïnat de Benimaclet (València) va prendre els carrers el passat diumenge 20 de febrer per denunciar la repressió que han patit algunes de les activistes en contra del projecte immobiliari de l'empresa Metrovacesa al barri i per protestar contra el tall d'una séquia que abasteix 40.000 metres d'horta productiva.

Comunitat Directacoop

Gèneres en plural, molt per escriure

Redacció | @La_Directa

El número de la DIRECTA que teniu a les mans s'ha confeccionat amb especial atenció a qüestions relacionades amb les violències que travessen la vida de les persones que ens identifiquem com a dones o de gèneres dissidents.

Com a redactores, editores o correctores de la revista, tenim la responsabilitat de reflexionar sobre com ens comuniquem i com volem fer arribar el nostre missatge. L'efecte configurador que tenen les paraules sobre la realitat és molt poderós, i moltes vegades ens resistim a explorar la diversitat de possibilitats i de recursos que ens ofereix la nostra llengua. Si volem evitar legitimar unes estructures socials i culturals que exclouen i estigmatitzen moltes de les nostres amigues, familiars, veïnes i companyes de feina, hem de fer un esforç per expressar-nos de manera inclusiva.

A la DIRECTA treballem cada dia perquè els textos que us presentem tant a l'edició digital (www.directa.cat) com a cadascun dels números impresos en paper, s'elaborin des d'una perspectiva no sexista. És a dir, intentem optar per mecanismes lingüístics que esquivin l'androcentrisme en els

continguts que publiquem, perquè tots els grups humans s'hi puguin sentir representats. Però el fet que el biaix masculí estigui molt arrelat en moltes expressions i paraules de la nostra llengua fa que sovint ens trobem amb dificultats a l'hora de solucions respectuoses, i potser de vegades ens costa arribar a fórmules que no caiguin en l'artificiositat i siguin entenedores per a la majoria de lectores.

Aquesta perspectiva de gènere, en efecte, no hauria de limitar-se només al fet que aquest número tingui com a eix temàtic els feminismes, sinó que els feminismes han de formar part de manera transversal a tots els continguts que es publiquen a la DIRECTA. Per això, a banda de fer un esforç perquè el nostre ús del llenguatge sigui cada dia més inclusiu, les línies temàtiques amb les quals elaborem els continguts, així com les persones que hi apareixen i les fonts que proporcionen les informacions, volem que siguin també diverses i també inclusives. La incidència que volem tenir en el nostre context és una qüestió de voluntat i requereix que la seva posada en pràctica es combini amb l'autocrítica.

Assemblea General

Dijous 3 de març, 18.30 h,
La Lleialtat Santsenca
(C. Olzinelles, 31, Barcelona)

Vine

Es podrà participar telemàticament.

Més informació:
cooperativa@directa.cat

Tres infermeres
intercanvien
impressions
mentre fan cures
als residents del
centre sociosanitari
Mutuam Güell de
Barcelona
/ ARIADNA
CREUS I ÀNGEL
GARCIA - BANC
IMATGES
INFERMERES

TREBALLADORES ESGOTADES DE COS I MENT

Professionals de sectors essencials molt feminitzats denuncien les condicions de feina durant la pandèmia, que han pressionat encara més unes plantilles molt precaritzades ja abans de la covid-19

Carla Benito | @ CarlaBenitoG
Judit Esposa | @ juditesposa

Gairebé dos anys després de l'inici de la pandèmia, sectors essencials altament feminitzats encara pateixen les conseqüències d'una precarietat estructural que el virus tan sols va agreujar i visibilitzar. Treballadores socials, sanitàries, de cures i tasques a les llars, personal de residències, caixeres i personal de neteja arrossegueu malalties físiques i mentals causades per unes condicions laborals on els sous baixos, la temporalitat, les llargues jornades de feina, l'elevada càrrega de treball o el poc descans són habituals.

A més de ser tasques poc valorades, tot i la importància que tenen dins la societat, les afectacions que es deriven de la mateixa feina, en molts casos, no estan reconegudes com a malalties professionals, segons el Col·lectiu Ronda. De fet, es calcula que el 20 % de les baixes causades per malalties comunes, en realitat, han estat provocades pel treball assalariat. D'aquesta cinquena part de les baixes mal catalogades, la majoria afecten a dones. Això fa que moltes malalties professionals s'amaguin i conseqüentment no es reconguin.

Moltes de les afeccions que pateix el personal d'aquests sectors, a més, no estan incloses dins el "Quadre de malalties professionals", un recull que serveix com a barem per reconèixer l'origen laboral de determinades lesions i, per tant, obtenir les prestacions pertinents, aprovat per real decret. Tanmateix, el Col·lectiu Ronda considera que hauria de servir per estudiar les malalties i els riscos laborals, incloent-hi també els psicosocials, entre les prevencions obligades a desenvolupar per l'empresa. Però com que això no passa, les treballadores es troben una situació de vulnerabilitat.

És el cas de Miriam, membre de Las Kellys Barcelona. Com a cambrera de pis en un hotel, l'any 2016 va caure malalta. La van obligar a treballar amb les mans i els tendons dels braços totalment inflamats. Quan per fi va aconseguir que l'empresa l'autoritzés per ser atesa a la mútua, el seu metge va negar que tingués res i que, en tot cas, no era provocat per les tasques que duia a terme a la feina.

Un relat similar és el de Rocío Echeverría, del col·lectiu Micaela de treballadores de cures i de la llar migrades del Maresme. "Tinc una fissura en una de les costelles, he caigut i tinc un problema als turmells i talons", explica. El metge li diu que no hi ha cura i que es prengui un ibuprofèn, "però fa cinc mesos que em medico i no puc estar-me així tota la vida". També Antonia Raya, inferme-

ra al centre d'atenció primària (CAP) Raval Nord de Barcelona, apunta que molts dies pateix lumbàlgia i s'acaba punxant antiinflamatoris per poder acabar la jornada.

Sobrecàrrega derivada de la pandèmia

L'arribada de la covid-19 va tensar encara més les treballadores. Claudia Ferrer, caixera a un supermercat de Barcelona, i Celia Campos -qui prefereix mantenir-se en l'anonimat i que també treballa en el sector des de fa catorze anys- rememoren el cansament físic i psicològic que van sentir en els primers moments de la pandèmia. "Durant els primers mesos va haver-hi moltes baixes per ansietat", detalla Ferrer que afegeix que, junt amb les baixes per positius i l'increment dels productes que arribaven a la botiga, van haver d'augmentar hores a la seva jornada.

Tanmateix, Ferrer descriu el cas de diverses companyes que van patir conseqüències físiques: tendinitis, dolors lumbar o als canells derivats de moviments repetitius a la caixa o per aixecar pes. Per a Campos, que és mare, al mal de cap que sentia en arribar a casa, s'hi sumava haver de vigilar constantment i no poder apropar-se a la seva filla. Les dues, però, respiren alleugerides després que la situació s'hagi estabilitzat.

Al sector social, en canvi, la raó per la qual va augmentar la feina va ser la digitalització dels »

BERTA ROBLES, TREBALLADORA DE LA NETEJA A L'HOSPITAL LA FE DE VALÈNCIA

“Un hospital no s'aguanta només pel personal sanitari”

Robles, qui és secretaria general del sindicat de neteja de la CGT al País Valencià, denuncia el maltractament continu que viu aquest sector altament feminitzat. L'agreujament per la pandèmia les ha dut a exigir visibilitat i respecte: “Hi ha molts oficis en un hospital que no es valoren com s'haurien de valorar”. Contràriament a això, cada dia fan un treball

dur, físic, que les acompanya fins a desenvolupar malalties professionals. Les treballadores acumulen baixes i pateixen cada cop més ansietat, estrès i mal humor. Mentrestant, es troben els salaris congelats. “Les conselleries reconeixen la precarietat que amaguen les licitacions a empreses externes, però ni les aturen, ni intenten arribar a acords”, rebla.

FATIMA BOUZALIM, MEMBRE DEL MOVIMENT DE RESIDÈNCIES DE CATALUNYA

“El què vivim treballadores i usuàries és inhumà”

Per Fatima Bouzalim, treballadora des de fa quinze anys, les plantilles de les residències pateixen càrregues excessives d'horaris i tasques, el que fa que les atencions que acaben donant a les residents siguin del tot inhumanes. Denunciar-ho ha portat a Fatima a tensions laborals i de salut contínues: “L'any 2013 vaig agafar una depressió per la

feina i vaig aprendre a dir ‘fins aquí’, perquè no podia veure gent maltractada, però alhora m'havia de tranquil·litzar per ells”. Ara pren medicació quan ho necessita, però el seu metge, en un informe, va marcar que el que li passava era falta d'adaptació: “Veure persones maltractades i denunciar-ho és falta d'adaptació? És un disbarat en tots els sentits!”.

/ RICARD NOVELLA
@ricardnovella

» tràmits burocràtics que necessiten les persones en situació de vulnerabilitat a les quals atenen. Abans de la pandèmia, les usuàries tenien més autonomia, però ara, a causa de la bretxa digital i la manca de recursos, moltes requereixen un acompanyament, explica Lorena Navarro, treballadora social amb persones sense sostre a la ciutat de València.

La càrrega de treball addicional se suma a la frustració d'unes estructures assistencialistes que no permeten avançar a la gent que atenen, segons detallen treballadores del sector. Navarro recorda quan va començar a treballar. La il·lusió del principi es va enfosquir en veure unes institucions que qualifica de “racistes i discriminatòries” i que tensaven les treballadores. “Els primers mesos teníem tanta pressió que vaig començar a tenir problemes gastrointestinals i el metge em va dir que això eren estrès i nervis”, explica.

Diana Viciano, qui ha desenvolupat funcions de l'atenció social tant al sector públic com al privat, coincideix en el relat. “No conec cap companya que no hagi passat per períodes d'ansietat”, declara. La principal causa és un panorama on “les necessitats i els recursos no es corresponen ni en quantitat, ni en qualitat, ni en adequació”. Les conseqüències per a les treballadores són baixes o excedències per salut mental, tot i que Navarro conclou que “al final aprens a conviure amb eixes situacions de pressió i eixa precarietat”.

Les residències, “una lluita continua”

En la mateixa línia que les treballadores socials s'expressen les professionals de les residències per a gent gran. Fatima Bouzalim, membre del Moviment de Residències de Catalunya i treballadora al sector des de fa quinze anys, descriu que el seu dia a dia com “una lluita continua”. Apunta

que s'ha aprofitat la pandèmia per retallar encara més personal. Segons la treballadora, es justifica dient que no poden controlar l'absentisme, però entén que si n'hi ha, és per les condicions de la feina. “La precarietat no és només salarial, sinó que se'n deriven malalties molt greus”, assegura. “L'any 2013, vaig agafar una depressió i des d'aleshores ja vaig aprendre quan he de parar: com més estressada estàs, més accelerada vas i això et porta a més discussions”, explica. El principal motiu pel qual va voler afrontar la seva malaltia va ser pels mateixos residents, de qui diu que reben un tracte inhumà.

Gisela Pons, qui també prefereix fer servir un nom fictici, ha sigut treballadora social a una residència. Relata que les auxiliars d'infermeria -“les cuidadores principals dels avis”- feien torns de dotze hores. Bouzalim especifica que qui ho fa és perquè de partida ja es troba en una situació molt precària i

ANTONIA RAYA, INFERMERA DEL CAP RAVAL NORD DE BARCELONA

“Prendran mai decisions adients amb el que demanem els professionals?”

“La precarietat la vivim com es pot”. Així d’assumides té Antonia Raya les mancances que viu l’atenció primària. Lluny d’aconseguir el 25% de pressupost en el sector, les treballadores es troben amb equips sense personal i condicions laborals angoixants. Raya ho té clar: “l’espai de cures no té reconeixement” i això fa que el sistema es buidi. “A altres

estats, l’atenció primària té ràtios inferiors, es cobra el doble, les condicions per maternitat o investigació són millors...”. I qui no vol marxar, s’agafa baixes, excedències o es prejubila. “Després de quaranta anys, a més, deixen de treballar perquè no poden més i el sistema encara les penalitza”, denuncia Raya qui s’està pensant si deixa la feina.

/ ROSER GAMONAL
@rosergamonal

MARCELA BAHAMÓN, MEMBRE DE L’ASSOCIACIÓ INTERCULTURAL DE TREBALLADORES DE LA LLAR I CURES DEL PAÍS VALENCIÀ

“Amb la pandèmia, plou sobre mullat”

Les treballadores de la llar i de les cures denuncien la manca de protecció laboral quan són acomiadades, en especial aquelles que es troben en règim intern i també han de buscar un lloc on viure. Les que estan en una situació jurídica irregular tenen por a denunciar o, fins i tot, anar al metge per malaltia en un sector on els problemes

psicològics i físics es porten en silenci. Caigudes, aixecament de pesos o moviments repetitius que provoquen hèrnies discals, dolors en el túnel carpià o mals de cap per inhalació de tòxics. “Com que estem excloses de la llei de prevenció de riscos, mai es reconeixen aquestes malalties laborals”, remarca Marcela Bahamón.

/ JAUME FERRANDO
@jaumefb

accepta condicions laborals pèssimes per necessitat. En el seu centre de treball hi ha 180 residents i de la seva categoria són nou treballadores per cada torn. “Fa setmanes que ens ocupem de vint persones cadascuna. Gent gran que has d’aixecar, dutxar o, a vegades, alimentar”, postil·la la membre del Moviment de Residències de Catalunya.

Sense drets dins les cases

A més de totes aquestes problemàtiques, al sector de la llar i les cures se li suma la falta de prestació d’atur i per baixa laboral. “Va haver-hi companyes que van acomiadar per esternudar o tossir, per por al contagi”, explica Marcela Bahamón, membre de l’Associació Intercultural de Treballadores de la Llar i les Cures del País Valencià. També ressalta que algunes treballadores van estar tres mesos tancades en el seu lloc de treball i “avui en dia continuen afectades psicològicament”. Bahamón denuncia

que “les institucions públiques i privades no tracten a les treballadores del sector com a éssers humans sinó com a algú que només necessiten per fer una feina”.

Es tracta d’un sector que també està exclòs de la llei de prevenció de riscos laborals, ja que l’Estat espanyol encara no ha ratificat el Conveni 189 sobre el treball domèstic de l’Organització Internacional del Treball, el que dificulta encara més reconèixer les malalties com a professionals. Hèrnies discals, caigudes, problemes al túnel carpià per culpa de moviments repetitius o bé inhalació de gasos tòxics són algunes de les afectacions comunes de les dones que treballen al sector. “Quatre mesos després de deixar de treballar em vaig adonar que ja no tenia mal de cap constant”, explica Bahamón, i “en una ocasió, quan netejava casa meva, vaig tornar a olorar l’amoníac i em va tornar el dolor”.

Tanmateix, des del col·lectiu de treballadores de la llar i les cures migrades Micaela consideren que la pandèmia ha visibilitzat la precarietat i la vulnerabilitat en la qual estan submergides i, en concret, totes aquelles dones “que van ser acomiadades sense cap reconeixement ni suport jurídic, laboral o econòmic”, explica Rocío Echeverría. La seva estratègia és denunciar a través de les xarxes socials les famílies per, segons la membre del col·lectiu, “ser còmplices de la violència contra les dones”; les institucions per mirar a una altra banda i “el capitalisme patriarcal que s’exerceix a través de milers d’empreses que actuen entre treballadores i famílies”.

En canvi, a l’Associació Intercultural de Treballadores de la Llar i les Cures del País Valencià opten per denunciar a la part ocupadora. “Quan els detallem a les companyes tot el que els ha estat robat, els diners que ja no podran recuperar, »

» s'omplen de força», explica Bahamón. Es lamenta, però, que hagin de parlar sempre de quantitats de diners i que, en canvi, “el dolor que senten no els significa res”. Tot i això, “respectem el procés de cadascú”.

Treballadores de la sanitat, “abandonades”

Al sector sanitari, a diferència del cas dels supermercats, la càrrega laboral s'ha mantingut perquè, un cop passat el punt àlgid de la pandèmia, han hagut de recuperar la feina endarrerida durant aquests dos anys, explica la infermera del CAP Raval Nord, Antonia Raya. “Ens hem trobat amb una quantitat de malestar brutal, ideacions suïcides... La gent està destrossada. I a tot això se suma al fet que no atenen cap de les demandes que fem”, denuncia.

Les treballadores relaten que es troben sense els reforços promesos. Segons Raya, la frustració porta a moltes dones a agafar baixes, a demanar excedències o anticipar jubilacions. “Moltes excedències són baixes. La professional no vol carregar el sistema, però la demana perquè necessita un punt i a part”. Pel que fa a les jubilacions, Antonia Raya qualifica de vergonyós el fet que “moltes companyes es jubilin als 63 anys, decidint perdre ingressos perquè no aguanten més i el sistema les penalitza”.

Per la seva banda, Berta Robles, treballadora de la neteja de l'Hospital La Fe de València i secretària del sector a la CGT, afegeix que a la sobrecàrrega, la incertesa i l'estrès que generen tot de mals derivats, s'hi suma la sensació de sentir-se abandonades. “Hem fet arribar informes i queixes arreu i encara som invisibles. És com donar-se cops contra una paret”, lamenta.

Robles creu que als centres sanitaris no es té en compte tot el personal que el fa funcionar, però que socialment és considerat de segona, com és el cas del seu rol o del personal de bugaderia o cuina. “Mentre emmalaltim per la feina, ens contagiem, no cobrem les pagues extres... Segueixen sense

A diferència d'altres sectors, al sanitari l'activitat laboral s'ha mantingut alta durant tota la pandèmia

“Els dolors de les dones amaguen moltes coses, càrregues sobretot”, explica la infermera Antonia Raya

adonar-se que estem aquí”, denuncia la treballadora. Afirmar que el drama de la neteja no es viu només als hospitals i reclama més respecte per a les professionals del sector.

La infermera del CAP Raval Nord coincideix i assenyala que no pot ser que no existeixi un reconeixement: “Les feines de cura i neteja són feines mal pagades, en molt casos informals, i això provoca l'aflorament de malalties físiques i dolors. Les mútues diuen que no pot ser que et faci mal tot, però sí que et fa mal tot! Els dolors de les dones amaguen moltes coses, càrregues sobretot”.

Feminització, sinònim de precarietat

Una altra de les especialitats que pateixen la precarietat i unes condicions laborals complicades en l'àm-

bit sanitari és la de les metgesses residents. Aquesta etapa, considerada de formació, s'ha desdibuixat durant la pandèmia quan tothom ha fet de tot. Iris Pedrola, metgessa resident de Medicina Interna a l'Hospital La Plana de Vila-real (la Plana Baixa) explica que quan va triar aquesta especialitat, la covid ni existia, i ara s'ha trobat desbordada, perdent rotacions i congressos i fent feina com qualsevol altra, però amb menys costos per a l'administració. Considera que més enllà del món de les residents, el treball de metge s'ha anat precaritzant: “A mesura que es feminitza, es precaritza més”.

Pedrola denuncia que amb l'entrada de dones en un treball fins fa uns anys molt masculinitzat, s'han anat perdent privilegis o drets: per una banda, afirma que sembla que es devalua la professió en feminitzar-se i, per l'altra, hi ha una falta de respecte cap a les dones a l'hora de passar consulta tant per part dels pacients, com pel que fa als companys o l'administració. “Un pacient, quan arriba, no tracta igual el meu company que a mi. A ell el tracta de vostè, l'escolta activament, li dona un valor que no se'ns dona a nosaltres per una feina que fem igual o encara amb més implicació. Hi hem de posar moltes més ganes per ser valorades igual”, apunta.

Gisela Pons, del sector de residències, també emfatitza en el fet que tot el que està relacionat amb les cures està altament feminitzat, però que a les residències és fins i tot més pronunciat. Tanmateix, denuncia que no es té en compte cap mena de necessitat ni, com en el cas de la neteja, no es valora realment la tasca que fan ni “el cansament que suposa cuidar algú que és gran, que té malalties, algun problema de salut mental o demència”. Tanmateix, considera que si no es té res en compte és perquè són les dones les qui porten a terme aquests treballs que estan enfocats a cuidar, tant a casa com de manera assalariada. “Encara que sembli que les dones ja no reproduïen aquest rol sí que continua passant d'una manera més o menys conscient”, declara. ●

ÀMBITS PROFESSIONALS MÉS FEMINITZATS

Dades del quart trimestre del 2021 a Catalunya, el País Valencià i les Illes

**COMERÇ
AL DETALL**
510.000 PERSONES

61,4% DONES
38,6% HOMES

**PERSONAL
DE NETEJA**
219.600 PERSONES

83,7% DONES
16,3% HOMES

**RESIDÈNCIES
I SERVEIS SOCIALS**
174.100 PERSONES

79,2% DONES
20,8% HOMES

/ CARLOS BAGLIETTO
@carlosbagliettof

CLAUDIA FERRER, CAIXERA A UN SUPERMERCAT DE BARCELONA

“Vam estar una setmana amb la mateixa mascareta quirúrgica”

Els supermercats van protagonitzar una part del caos i l'estrès de l'inici de la pandèmia. En l'establiment on treballa Claudia van tardar tres setmanes a tenir els EPI, “però volíem pensar que era per culpa del col·lapse i no per l'empresa”, declara. L'augment de càrrega de feina i la histèria col·lectiva també van comportar problemes

físics i mentals per la tensió que s'acumulava a l'esquena. “Quan veia tantíssima cua des de la caixa em posava pressió per treure-ho ràpid, perquè, a més, era complicat respectar la distància de seguretat”, explica Ferrer. Dos anys després dels primers episodis de la pandèmia, “la càrrega de feina s'ha estabilitzat”.

/ JAUME FERRANDO
@jaumefb

LORENA NAVARRO, TREBALLADORA SOCIAL A VALÈNCIA

“Al final, aprens a conviure amb les situacions de pressió i la precarietat”

“Moltes companyes s'agafen baixes per ansietat fàcilment”. Lorena Navarro, treballadora social amb persones sense sostre. “Quan jo vaig entrar a treballar, la companya que estava en el meu lloc m'explicava que fa trenta anys hi havia els mateixos problemes que tenen ara les persones que atenc”, explica

Navarro, qui qüestiona la visió assistencialista de la institució. La manca de recursos i veure que les portes es tanquen per a molts col·lectius frustra la posada en marxa d'una visió transformadora del treball social i porta a les treballadores a resignar-se davant la pressió i la precarietat, segons la treballadora.

Il·lustracions: CATALINA PARRA / @_catalinaparra
Dades: ESTER FAYOS / @EsterFayos
FONT: INE, Enquesta a la Població Activa

**INFERMERIA
I LLEVADORIA**
104.900 PERSONES

82,9% DONES
17,1% HOMES

**TREBALLADORES
DE LA LLAR**
96.200 PERSONES *

* Degut a que la majoria de personal són dones, no hi ha dades suficients per a fer el desglossament per sexes

METGES
64.200 PERSONES

69,5% DONES
30,5% HOMES

CUIDAR EN CRISI PERMANENT

Reconèixer públicament la provisió de cures com a treball essencial arran de la covid-19 no n'ha reduït els sobre costos que, principalment dones, acumulen portes endins

Meritxell Rigol | @TxellRigol

Criatures a casa més teletreball resulta igual a “ofec”. “La sensació és de *malcombinar* tot el que has de fer”, descriu una dona a qui anomenarem Jana, sobre com han viscut a casa quan l'escola ha deixat un buit, que s'ha sumat a un altre forat habitual de cures durant la pandèmia: “Les àvies són un respir que durant molt temps no hem tingut, pel risc de contagi”. Dins de tot, però, es considera afortunada, per ser dues adultes corresponsabilitzades al timó, i, a més, de fer-ho amb la flexibilitat horària que les seves professions els permet. Ara bé, no per això deixa de criticar que els governs hagin considerat que es pot continuar treballant com si res amb les criatures tancades.

Hi coincideix una altra dona, a qui ens hi referirem com Natàlia. És educadora social i ha vist com, en casos de dones en condicions precàries de treball, no tenir dret a baixa laboral quan el grup de classe s'ha hagut de confinar preventivament ha arribat a suposar-los quedar-se sense feina, en haver-se vist obligades a absentar-se'n si no tenien ningú més amb qui deixar les criatures. Natàlia explica que el primer període de confinament va implicar-li haver-se de medicar per l'ansietat. “Tres críos, els deures electrònics per fer, el meu volum de feina... era horrible. I amb cada confinament de cada un per les mesures imposades he hagut de tornar a assumir el 90 % de la feina de cures, perquè la meua parella treballa a una fàbrica i ni abans ni després de la crisi sanitària, en una feina molt masculinitzada, no els han facilitat cap mesura de conciliació”, critica.

L'esclat de la crisi sanitària i l'excepcionalitat que han implicat les mesures dirigides a frenar l'expansió del virus “han tret a la superfície tota la cura que es fa cada dia, que sembla que no se sàpiga d'on carai surt, i ha permès visibilitzar la base de l'iceberg”, observa la sociòloga Sandra Ezquerro, professora de la facultat de Ciències de la Salut i el Benestar de la Universitat de Vic. El reconeixement oficial dels treballs de cures, com els de neteja i atenció a les persones -feminitzats, socialment poc valorats i mal remunerats- com a essencials va ser pràcticament immediat, però això no s'ha traduït en “responsabilitat política i pública per posar la cura al centre a l'hora de prendre decisions”, planteja Sara Moreno, investigadora del Centre d'Estudis Sociològics sobre la Vida Quotidiana i el Treball de la UAB. Detecta que, amb la mira-

da limitada a frenar l'expansió de la covid-19, s'ha generat “més pressió i tensió en clau individual, dins les famílies, que ho han tingut més o menys difícil per donar-hi resposta segons les desigualtats que les travessen”, especifica Moreno, per qui, en definitiva, la pandèmia ha posat “una lupa en la fragilitat del sistema de cures i ha reforçat el paper de la família, en un context d'estat del benestar ja molt familista, en què, familitzar les cures el que vol dir a la pràctica és feminitzar-les”.

A l'Estat espanyol, en gairebé nou de cada deu casos, la cuidadora principal de persones dependents és una dona de la família. Per davant de l'accés a recursos públics de cura, les treballadores de la llar suposen la principal opció per externalitzar-la. De fet, l'Estat espanyol és, només per darrere d'Itàlia, l'estat europeu amb major contractació d'empleades de la llar. Mentrestant, hi ha 400.000 persones en les llistes d'espera per accedir a recursos de la llei de la dependència.

“Ni que arribis rebentada de netejar i cuidar en altres llars, et fas càrrec de casa teua, i en cas de ser monomarental, no hi ha altra opció!”, explica Rocío Echeverría, impulsora de l'associació de treballadores de la llar Micaela. Afirma que sota el

---

En gairebé nou de cada deu casos, la cuidadora principal de persones dependents és una dona de la família

Actualment, hi ha 400.000 persones en les llistes d'espera per accedir a recursos de la llei de la dependència

Una mare porta un plat de menjar a la seva filla, confinada amb covid-19
/ SIRA ESCLASANS
@siraesca

xàfec de la covid han intentat donar-se suport entre companyes per fer possible la conciliació, però que, de fet, és el que fan sempre, perquè aquesta dificultat no ha arribat amb la crisi sanitària per a les treballadores del sector. Són més de 80.000 a Catalunya i prop de 54.000 al País Valencià, segons xifra Oxfam Intermón a l'informe "Esenciales y sin derechos". Superen el mig milió al conjunt de l'Estat i un terç viu en situació de pobresa.

La sobrecàrrega de moltes famílies amb criatures i persones adultes dependents no és un problema ni nou ni particular de la vida pandèmica. Però els gairebé dos anys d'equilibris damunt la corda de la covid, amb la impossibilitat d'externalitzar part de les cures en centres educatius o altres serveis d'atenció a les persones, ha fet esclatar, entre capes encara més àmplies de la població, la ficció de viure "dues realitats paral·leles": aquella del que es considera "treball productiu i economia *real*", per una banda, i aquella de "les exigències de cures", com descriu la investigadora en sociologia de la cura Magdalena Díaz Gorfinkiel, professora a la Universitat Carlos III de Madrid.

Les cures menys cuidades

Manuela lamenta les condicions en què han passat moltes persones grans la pandèmia, ja que han generat que la vellesa els sigui més precària, "tant en precarietat emocional per l'aïllament com en precarietat de l'atenció sociosanitària". Viu a Catalunya i té la família a Andalusia. Per això, durant mesos, la seva germana s'ha hagut de bolcar en atendre la mare. "Ja abans de la pandèmia no tenia vacances, perquè vacances per mi és anar a cuidar la meua mare, però el fet que ara alguns serveis hagin desaparegut, fa que el treball a casa s'intensifiqui. Per exemple, si ets tu qui ha de fer-li una cura, en lloc de fer-ho una infermera, com abans", lamenta. Diu que la caiguda de l'atenció sociosanitària amb l'arribada de la covid és un motiu de preocupació compartit amb altres dones amb els pares i mares grans a Catalunya. "Es troben amb la mateixa dificultat afegida, i el mateix amb l'accés a la revisió del grau de dependència, molt més complicat", afegeix.

Amb l'inici del confinament, les dones que ja tenien a càrrec una persona adulta dependent van veure com "augmentava la responsabilitat, perquè no podien rebre un servei d'atenció domiciliària, o perquè els van treure de la residència i això va fer créixer molt el volum de feina", detecta Moreno. Especialment en el cas de les dones que teletreballaven, "atrapades en el rol de cuidadores", afirma la sociòloga, que també relata com, un cop es va poder recuperar l'externalització de determinats serveis o rebre ajudes públiques, la voluntat familiar que les dones de la família se'n continuessin ocupant va prevaldre, sota l'imaginari de "ja que ets a casa, te'n pots ocupar tu". "És una falsa solució per les necessitats intensives de cures", defensa la investigadora de la UAB, que remarca la necessitat de professionalitzar-les i dignificar-les socialment i econòmicament.

Com a "resposta democratitzadora" davant la crisi de les cures, la dificultat creixent per cuidar i ser cuidades, Sandra Ezquerro defensa que calen polítiques que acompanyin les iniciatives comunitàries i d'economia solidària a impulsar "projectes de cures no basades en el lucre, sinó en la solidaritat i en la qualitat", i posar-les de la mà de polítiques per poder cuidar dins la família, "sense sobrecàrrega, com a part dels afectes i la vida". ●

Remedios Zafra,

assagista

“La precarietat és un poder silenciós que no sol generar rebel·lia, sinó submissió”

Text: Sara Borrella | @sralane
Fotografia: Álvaro Minguito | @a.minguito

Diu Remedios Zafra a ‘Fràgiles’ (Anagrama, 2021) que un dels grans aprenentatges de la vida és adonar-nos que habitem cossos vulnerables. Parlem amb ella sobre l’autoexplotació, l’individualisme, els malestars i l’esgotament dels treballs creatius sobre els quals s’està construint la “nova cultura ansiosa del treball immaterial” que, si més no, pertorba. De com la societat hiperconnectada on vivim ha reconfigurat els nostres cossos, afectes i vides-treball. Però també d’esperança, de passió i d’empatia. De la vulnerabilitat entesa com a bellesa que hem d’aprendre a mirar, percebre, assumir i valorar.

En *El entusiasmo* (Anagrama, 2017) dius que “la precarietat en els treballs creatius funciona com a forma de domesticació”. A què et referies?

La precarietat contemporània es normalitza passant-nos desapercebuda. Actua en molts casos com aquestes formes de poder silenciós que acostumen a l’expectativa que el que predomina és temporal, caduc i precari. Quan afirmo que la precarietat en els treballs creatius opera com a forma de domesticació, em refereixo al fet que, en aquest punt, sembla que no genera rebel·lia, sinó submissió. I si això és dur en qualsevol subjecte, m’ho sembla encara més quan neutralitza un poder de reacció, crítica i denúncia que esperem dels qui es dediquen als treballs intel·lectuals i creatius. Penso que aquesta domesticació funciona en un doble sentit. D’una banda, contribueix a fer més dòcils els treballadors, distrets amb la productivitat que els dificulta l’autonomia necessària per a un pensament crític i, per una altra, aquesta domesticació és una neutralització de la seva capacitat política. Estan massa ocupats en produir, massa entretinguts per facilitar una aliança política. Això últim em sembla molt relacionat amb la domesticació, perquè per poc que mirem a altres espècies veurem com la pèrdua de solidaritat entre els membres d’una comunitat ha anat paral·lela a la domesticació de l’espècie.

Quines característiques té la precarietat del treball creatiu en l’era digital?

La creativitat és una paraula molt qüestionada per l’ús que en fa el capitalisme com a màscara i reclam per ornamentar productes i feines que no sempre la incorporen, però també és un terme polisèmic, usat per creadors com Beuys, fa dècades, per a vincular-la al fet democràtic. Per mi, un treball creatiu és aquell que exigeix altes

dosis d’autonomia i imaginació i que no poden fer màquines. Tal com ho entenc, engloba una diversitat de treballs creixents dels àmbits de la cultura, la recerca, la ciència, la comunicació, el disseny, la creació... Treballs que comporten una formació i que avui dia solen estar en gran part intervinguts per tecnologia.

Què diferencia la precarietat en el treball creatiu de la que es dona en altres sectors?

Si parlem de la precarietat del treball creatiu en l’era digital, ens referim a una precarietat que carrega la motxilla de l’expectativa derivada de la formació i de la possibilitat de trencar el sostre social dels qui, venint de contextos humils, aspiren a dedicar-se a feines diferents de les que van tenir els seus pares, que en molts casos són també feines que els pares haurien pensat com aficions. Perquè les feines creatives contemporànies no són fàcils de definir amb una paraula, en tant que estan construïdes a partir de multitud de tasques que podrien definir-nos de moltes maneres. Són feines que adopten formes econòmiques que s’assemblen a les expressions artístiques, si més no perquè ocupen una gran part del temps de la vida diària. Així com un artista sent que no és menys artista quan menja o quan dorm, avui el treballador creatiu sol estar autoexplotat, sumit en la precarietat del “viure sense temps per al sentit”, i que provoca la cadència de la concatenació de tasques en bucle, tals com producció, autogestió digital, difusió, promoció, producció, etcètera. A més, en tots dos casos es legitima el capital simbòlic com un pagament rellevant en el procés laboral. Tanmateix, abans de res, el subjecte que treballa és també producte i signatura. Aquesta conjuntura converteix el treballador creatiu en algú singularment exposat i ansiós, que oscil·la entre la precarietat econò-

mica i aquest altre tipus de precarietat laboral derivada de l'autoexplotació. Res fa sentir més fràgil a un treballador creatiu que exposar-se en el seu treball i fer-ho en els aparadors tecnològics d'ara, que mai dormen.

Com hem arribat a convertir-nos en treballadores precàries, però entusiastes?

Hi ha una conjuntura d'època que ha fet coincidir diversos factors. Situaria en un lloc especial la manera com l'accés normalitzat a l'escola i a les universitats a Espanya i en determinats llocs del món en les últimes dècades del segle XX ha encoratjat generacions de persones que no volíem repetir el model dels nostres pares i pensàvem que això era bo, que això era mostra d'una igualtat creixent en la qual la societat pot garantir que les persones, amb independència d'on neixen i els recursos que tenen, tinguin accés a l'educació, la sanitat i els serveis socials. Aquesta potència, que a mi em sembla transgressora, ha coincidit amb un auge capitalista i globalitzat que ha vist aquests agents com a treballadors disposats a donar molt per poc, perquè partien de l'entusiasme. La instrumentalització del nostre desig i expectativa ha estat motor per als qui s'han enriquit d'una força de treball disponible i que no anteposava el sou al fet de poder fer una feina vinculada amb la seva motivació i interessos. La globalització que hem viscut no va atenuar desigualtats elevat drets, sinó que ha augmentat les desigualtats limitant-los, fent que els més pobres fossin mà d'obra més que precària, esclava.

Fràgiles és una espècie de continuació del teu primer assaig, *El Entusiasmo*. De què parles quan parles de "nova cultura" i com es relaciona amb el concepte actual de pandèmia?

Per mi, la nova cultura neix o està naixent de les tensions entre els mons que tendeixen a virtualitzar-se i a reforçar la vida davant o dins de la pantalla. Aquests mons digitals proposats i que progressivament habitem, on gaudim el miratge d'una sociabilitat pròpia de l'espai públic, que no és tal, i d'un control de què fem mediat per botons tranquil·litzadors que ens permeten apagar, bloquejar o sortir. D'altra banda, aquestes tensions es produeixen també amb mons sacsejats pels riscos i amenaces materials com la pandèmia, les malalties o les guerres. En tots dos casos apunten al refugi de l'habitació connectada, a formes de gestió intervingudes per màquines on els privilegiats tindran la sort de ser atesos per humans i per disposar de recursos ràpids per a respondre a l'ansietat normalitzada. Et parlava dels botons en les interfícies actuals i afegeixo els ansiolítics i els medicaments per a frenar el que ens pertorba, però compte, deixant-nos encara ser productius. Aquesta nova cultura de la qual parlo naturalitza que, per norma, les màquines siguin les que ens atenguin a la majoria i que els pocs que tenen recursos per a no estar connectats puguin contractar humans que els assessorin i ajudin de manera personalitzada.

En aquest món hiperconnectat, hem normalitzat l'ansietat?

Sembla que sí. I, novament, s'ha normalitzat començant per les dones. A moltes d'elles, els metges els han fet ionquis dels ansiolítics des de fa temps, responnent a les preocupacions amb una pastilla que calma. Si el capitalisme parlés, definiria l'ansietat com el mal col·lateral del seu exer-

Si el capitalisme parlés, definiria l'ansietat com el mal col·lateral del seu exercici

cici. Els subjectes responen així i el sistema els proporciona les pastilles necessàries per estar a dalt quan estan amb gent, per ensorrar-se quan estan tots sols o per a continuar productius.

Les professions creatives estaven molt masculinitzades fins fa molt poc. Com afecta aquest entusiasme en homes, dones o altres identitats sexuals i de gènere?

Tota professió que estigui relacionada amb l'esfera pública o que impliqui prestigi sempre ha estat tradicionalment masculinitzada. La progressiva incorporació de les dones i de persones d'identitats diverses a aquests treballs ha estat, per aquells que ostentaven aquesta prerrogativa de l'exclusivitat, un focus de tensió que continuarà existint si no fem un esforç per empatitzar i també per formar-nos i crear altres contextos. El context creatiu i l'artístic potser han estat els més receptius als canvis. En línies generals, no sols els han acollit, sinó que han estat lloc de reflexió i activisme des del qual s'han proporcionat arguments, pedagogies i incentius per crear condicions d'igualtat. No obstant això, encara passa que els contextos laborals que es feminitzen solen ser també els que més fàcilment es precaritzen. Les raons són diverses i han de veure la prevalença d'una significació patriarcal en el que fem atenent a qui ho fa, però també amb la lenta transformació d'imaginari que projecten valors diferents en les identitats, reforçant inseguretats i autoestimes de manera diferenciada.

En *Fràgiles* fas una analogia entre les persones, les pantalles i els animals que tenen "els ulls durs i secs", però que s'hi veuen tot el temps. Com ens està canviant aquest món hiperconnectat?

Un món on tot és visible és un món mancat d'ombra, i l'ombra importa. L'ombra és el conflicte, la cosa incòmoda o que interpel·la, la contradicció, el desacord. Un món on tot està il·luminat només permet una exhibició dels egos en els seus aparadors, però no debats que requereixen intimitat i llum tènue. La metàfora dels animals d'ulls durs i secs m'interessa des de fa temps com a elogi d'una cosa tan subtil com la parpella. Aquesta tela de pell, aquesta persiana per escapar de l'excés de llum i fer descansar els ulls i parar. Quan tot és imatge és com si res no ho fos, perquè, immunitzats pel fet de veure-ho tot en qualsevol moment, és com si la mirada hagués oblidat enfo-

car, deixar de passar per sobre de les coses per a detenir-nos en elles i sorprendre'ns. O com si després d'un temps a les fosques miréssim amb l'estranyament de qui descobreix el món i torna a estremir-se amb el dolor o la mort aliena. Els éssers d'ulls durs i secs poc es diferenciarien de les màquines. En el meu llibre *Fràgiles* em refereixo a ells com a subjectes desapassionats, entrenats en l'estratègia digital.

Quines diferències hi ha entre els cossos diversos en el món digital i internet?

Està per veure si l'experiència viscuda en les tres últimes dècades d'internet ens ha deixat pistes del que està per venir. Perquè en els anys noranta, quan les interfícies gràfiques requerien més temps i millors tecnologies perquè la majoria d'éssers connectats les fessin servir, les identitats es presentaven de manera textual, deixant el cos ajornat. Com que no intervenia la imatge, els estudis detectaven que hi havia un menor pes de l'estereotip identitari. Vam treballar sobre això en la primera Trobada Internacional X0y1, l'any 2009. Aquest va ser un moment interessant per a l'especulació de la diversitat en un món que alguns consideràvem postcos, on podríem demuntar i potser superar els vells estereotips del gènere, l'edat, la raça i d'altres, i construir-nos a la nostra manera. En aquesta línia apuntaven alguns projectes artístics que experimentaven amb metaversos i amb avatars visuals i que van ser una explosió imaginativa i alliberadora, a vegades per crear noves màscares i d'altres, per prescindir de les màscares socials quotidianes. No obstant això, quan les indústries digitals van prendre el control d'internet i van crear espais de socialització amb les seves pròpies regles no sols van tornar a la imatge, sinó que van reforçar les identitats que acreditaven amb fotografies i vídeos els fragments d'un infinit collage de les seves vides quotidianes. En els metaversos oberts com Second Life -i més enllà dels videojocs- vam veure com la pregunta que em fas sobre els cossos diversos

va ser contestada amb una invasió d'avatars que semblaven Barbies i Kens i que repetien els càns de bellesa que es reiteraven en les xarxes. Era sorprenent com, podent tenir cossos diversos, la diversitat es limitava a l'epidèrmic. En els mons que vindran, la fantasia continuarà amplificant-se permetent-nos experiències sens dubte fascinants, però amb seguretat, també aterridores.

Quin paper juguen les xarxes socials en el món cultural?

Les xarxes socials són les actuals eines del mercat per gestionar i controlar. Espais que aparenten ser esfera pública sent espai de negocis i mercantilització del subjecte, regits per codis empresarials que busquen l'enriquiment d'aquestes empreses i passen per alt els nostres drets i vulnerabilitats com a subjectes i ciutadans. En aquest entramat de vida-treball cadascú tenim un cartell lluminós que ens converteix en protagonista i ens presenta el món des d'algorismes que descriuen el món per a nosaltres, com si fóssim el centre. Ens enfoquen perquè som el producte i conseqüentment ens interpel·len i animen a interactuar creant xarxes i fent-les imprescindibles com a base de la nostra comunicació i contacte. En aquest sentit, encoratgen a rivalitzar per visibilitzar el capital simbòlic. És un joc en el qual sempre cal jugar, i en el qual, encara que tu guanyis, sempre guanya la banca també.

Com podem crear xarxes de suport mutu i solidaritat en aquest context?

No hi ha una manera, n'hi ha d'haver moltes, i diria que totes parteixen de la voluntat de sentir-nos humans, comunitat, espècie. A mi em sembla que aquesta voluntat pot néixer de l'entusiasme, d'implicar-nos en una tasca amb passió, de cuidar-nos com a persones i com a grup. Ens ajudarà la voluntat de comprendre'ns i, quan les coses no són clares, l'empatia, ser capaces de sentir fins i tot quan el que sentim és difícil de narrar. Tot pesar és més suportable si s'esquiva la temptació d'humiliar, si es trenca el bucle que ens tracta com si fóssim rivals i no persones. Les coses que importen comencen sent petites, i cuidar-nos sembla una paraula en to baix i dita en

Les xarxes socials són les actuals eines del mercat per gestionar i controlar

la intimitat, com si els agents que ho practiquen sempre fossin els pobres o les dones i com si la resta, com a màxim, l'usen per a algun eslògan publicitari. Limitar-ho d'aquesta manera suposaria replicar el món en les seves formes de desigualtat. Perquè aquest missatge de solidaritat i cura ressona on sempre ha prevalgut, però no arriba on cal canviar el món, el poder, un poder que no alça la veu ni trepitja al del costat. És el que Braidotti reclamava amb la necessitat de "baixar l'àngel del cel", fer que la masculinitat reconegui la seva vulnerabilitat, que aquests que han tingut i tenen poder i privilegis reconeguin les seves fragilitats i les nostres, es detinguin a empatitzar i a comprendre, a cedir en aquesta conjuntura asimètrica que, si no s'intervé, es perpetua com a món desigual on només se solidaritzen els oprimits i els precaris. ●

a doble espai

Quan les piles del feminisme s'esgoten

Ja fa un temps que es pot veure i viure com algunes persones marxen esgotades de certs espais, incapaces de compaginar les seves vides personals i laborals amb el que anomenem militància feminista

Judit Vela | @juditvela8
Fotògrafa especialitzada en gènere

Aquests dies estic acabant un llibre que havia deixat a mitges, per això que ens passa a moltes durant llargues temporades: l'ansietat, la falta de temps, l'estrès... la precarietat. Es tracta de *Lectura fàcil*, de Cristina Morales (Anagrama, 2018). Amb prou feines aconsegueixo deixar de pensar en ell quan començo a treballar o, fins i tot, quan me'n vaig a dormir. També m'ha passat amb aquest llibre el que ens passa a moltes quan ens obsessional alguna obra: abans de finalitzar-la, em miro compulsivament totes les entrevistes que trobo de l'autora en qüestió.

En una d'elles, Cristina Morales diu: "Ens venen que la revolució és sortir a la plaça, però se'ns oblidem les revolucions en l'àmbit de la intimitat". Estic d'acord amb ella. De vegades pensem que sortir a manifestar-nos el 8M, per exemple, és el més important que podem fer en nom del feminisme durant tot l'any. Ho pensem, a més, des d'una visió urbanocèntrica, oblidant que el que pot funcionar a les ciutats està lluny d'operar de la mateixa manera en l'àmbit rural.

No reparem moltes vegades en la capacitat subversiva de cuidar de les nostres amigues quan tenen un dia dur o trucar l'àvia senzillament per saber com està. Amb tot, i arran de situacions que he viscut fa poc en la pròpia pell, voldria parlar d'aquelles que encara creuen en la importància d'organitzar-se en col·lectius de barri i de "fer la revolució als carrers". D'aquelles que, en tot això, veiem una llum, una manera d'habitar el món amb sentit i de fer-lo més amable per a nosaltres i per a la resta.

Malabarismes per (sobre)viure

Últimament, no deixo de veure -i de viure- com alguns d'aquests col·lectius es dissolen. No deixo de presenciar, tampoc, com algunes persones marxen esgotades de certs espais, incapaces de compaginar les seves vides personals i laborals

amb el que anomenem militància feminista. No soc tan innocent de pensar que això només està passant en aquest moment concret de la història ni en el meu context específic. Però la qüestió és que també està passant en aquest moment concret de la història i en el meu context específic.

Estem esgotades. Esgotades de veure com aquells que ens oprimeixen obertament encara copen els espais de poder i decisió, i com algunes es vesteixen amb el nom del feminisme per coquetejar amb les institucions i posar-se del costat de qui ens oprimeix. Esgotades perquè ens trobem saltant de feina precària en feina precària per intentar pagar uns lloguers abusius mentre ens roben la vida. Esgotades perquè vivim violències constantment, també en els espais d'això que anomenem *militància feminista*.

És mentida que aquests siguin sempre espais segurs i lliures de violències cisheteropatriarcal-conceptes que, per cert, corren el risc d'acabar desdibuixant-se quan s'utilitzen des de certes po-

No es pot canviar el món d'un dia per l'altre. Les lluites en l'àmbit local, i en la intimitat, són igual d'importantes que les globals

sicions. Ho intentem, però no podem escapar de la nostra pròpia configuració. Reproduïm aquestes violències allà per on ens movem perquè tenim el sistema incrustat a l'ADN, en major o menor mesura.

Les dinàmiques que es donen en aquests espais ens allunyen sovint d'aquests. A moltes se'ns desperta la inseguretat quan l'autoodi de classe, que diria l'estimada Brigitte Vasallo, ens fa pensar que no pertanyem a llocs on tothom sembla saber un munt d'història i teoria política. També hem de barallar-nos amb l'ego quan arriba un punt en

què ens pensem superiors moralment a qui no s'organitza o a qui comença a organitzar-se quan nosaltres fa anys que ho fem o ja ho hem deixat.

El significat de *responsabilitat col·lectiva* i de *compromís polític* sembla no ser el mateix per a tothom. Algunes persones posen més energies que altres en tot això, o les posen de forma diferent. Les divergències ens fan trontollar i es converteixen en fractures irreparables quan potser no haurien de ser-ho. La presència predominant de persones blanques, cis, heterosexuales, neurotípiques i funcionalment normatives fa pensar que, en massa ocasions, no estem fent les coses com les hauríem de fer.

Segurament, qui ens envolta viu tot això com un fet anecdòtic. En teoria, no ens organitzem col·lectivament per obtenir reconeixement, però no podem negar que el suport de qui ens estima ens resulta important, tot i saber que algunes d'aquestes persones tenen realitats i lluites diàries més grans i complicades que les nostres.

Plorem, parem i seguim

És difícil continuar quan sents la fatiga a les entranyes. La solució sembla òbvia, però no ho és tant per a qui entén que deixar d'organitzar-se té conseqüències concretes i visibles, tant per a una mateixa com per a les persones amb qui es comparteix militància, pel barri o, fins i tot, la ciutat. Alhora, davant els discursos sobre el col·lapse i l'emergència climàtica, en els quals moltes creiem, de vegades sembla que tot això no hagi de servir per a res. A estones és fàcil deixar-se emportar per l'espiral de nihilisme que t'aboca a l'apatia i a la pèrdua total d'il·lusió i esperança.

Malgrat tot, en aquests espais -i a partir d'ells- passen coses realment boniques. Per això també és difícil deixar-los. A més, qui s'apropa a altres persones per construir xarxes i lluitar contra les injustícies ja acostuma a entendre que les coses no són lineals, que no sempre ha d'anar tot bé. Que no es pot canviar el món d'un dia per l'altre. Que les lluites en l'àmbit local -i en la intimitat- són igual d'importantes que les globals. Que la desmotivació limita i paralitza, però també pot transformar-se en motor, així com ho poden fer la ràbia, la impotència i el dolor. Que de vegades simplement s'ha de deixar anar per honestetat i responsabilitat. I no passa res.

Estem esgotades. Però aquest és un dels costos de desobeir. Perquè desobeir també és organitzar-se en col·lectivitat en un sistema que només estimula i premia l'individualisme. Res d'això és nou, ni molt menys una amenaça. Simplement, és necessari, de vegades, cridar ben fort que les piles del feminisme també s'esgoten. I que estem desitjant que altres veus ens trobin, i es trobin, disposades a organitzar-se quan estiguem bé, quan tinguem èpoques dures o, fins i tot, quan hàgim decidit que ja és hora de marxar. ●

pàgina oberta

Un diccionari íntim, definint la maduresa queer

Proposem un recull de mots que serveixen per explicar les vivències queer des d'un punt de vista personal

Shaina Joy Machlus | @punimpie
Albert Closas Oliveras
Educadores i escriptores

Memòria
femení
nom

1. Viatge en el temps a partir de la selecció de records.

1.1 Visc al barri on vaig néixer i créixer, on altres generacions ha-vien viscut. Penso en totes aquelles històries familiars del que no va poder ser, les solterasses, aquelles dones enrabades, les desviacions no nombrades. L'existència queer és recordar, memòries d'històries que s'expliquen amb aquella melancolia, del que ni es podia imaginar, del que es va viure en silenci, d'amagat. Visc amb aquells silencis i apporto jo els meus; de generació en generació estem en una conversa de complicitat fantasiejada.

1.2 He vist desplegar-se al meu davant la paraula *no-binari* durant més de trenta anys. Molts dels meus records d'infantesa consisteixen a perseguir una identitat per la qual encara no tenia nom. El que hi havia, però, eren pseudònims inventats per mi mateixa, tallades de cabells fetes a casa, aprendre a cosir per modificar-me la roba, una obsessió per la meva tieta calba de veu ronca que fumava cigarrets. Amb aquestes memòries, quines promeses puc fer al futur?

Comunitat
femení
nom

1. La relació entre una mateixa i el món.

1.1 Recordo al pati de l'escola primària un grup de criatures de 9 anys discutint com ajudaríem a una de les nostres companyes que havia trencat un gerro a casa seva. Totes en parlàvem com si fos el nostre gerro, la nostra casa, la nostra por. La formació del meu sentir-me queer, en la soledat, en el rebuig, en la foscor i la culpa va desembocar en la cerca de comunitat, o realment, en l'anhel de sentir-se en comunitat.

1.2 Cada vegada estic més en comunitat amb la meva identitat queer. La meva àvia em diu que l'entristeix utilitzar els meus pronoms neutres perquè li sembla una persona desconeguda. Les meves amistats s'hi esforcen, perquè han utilitzat llenguatge no-neutre durant més de trenta anys. És en aquests moments quan m'aferro amb més força als meus éssers estimats, els asseguro que això ens acostarà perquè aquesta transformació constant m'acosta a mi mateixa.

Estretor
femení
nom

1. Limitació, la culminació a un punt únic.

1.1 Diguem que el món en aquest moment està expandint la seva identitat queer. Em sento com una criatura en una botiga de lla-minadures. Provar pronoms, sexualitats, manifestacions del gènere. Aquella primera vegada, als 32 anys, em vaig atrevir a signar el meu correu electrònic amb ella/elle. Però sempre apareix una convidada indesitjada; una estretor, un dubte que m'encongeix, em mira de cap a peus i em pregunta: "No ets una mica gran per a aquestes coses?".

1.2 El meu cos, prim i petit, està acostumat a contraure's per esprémer-se el màxim que pot en l'espai. Amb els anys, aquestes cames, braços i rínxols s'han acostumat a viure en la inestabilitat i la caducitat del seu entorn. Tocant la trentena i en el meu nou pis a soles, em moc pels seus metres quadrats i l'estretor dels músculs i tendons s'aclapara en aquesta nova sensació d'espai desmesurat. Escric a les meves amistats, estenc invitacions a qui ni conec, obro les portes per cedir-lo a algú altre, per tornar a la coneguda comoditat de la tensió d'existir en aquest cos.

El món en aquest moment està expandint la seva identitat queer. Em sento com una criatura en una botiga de lla-minadures

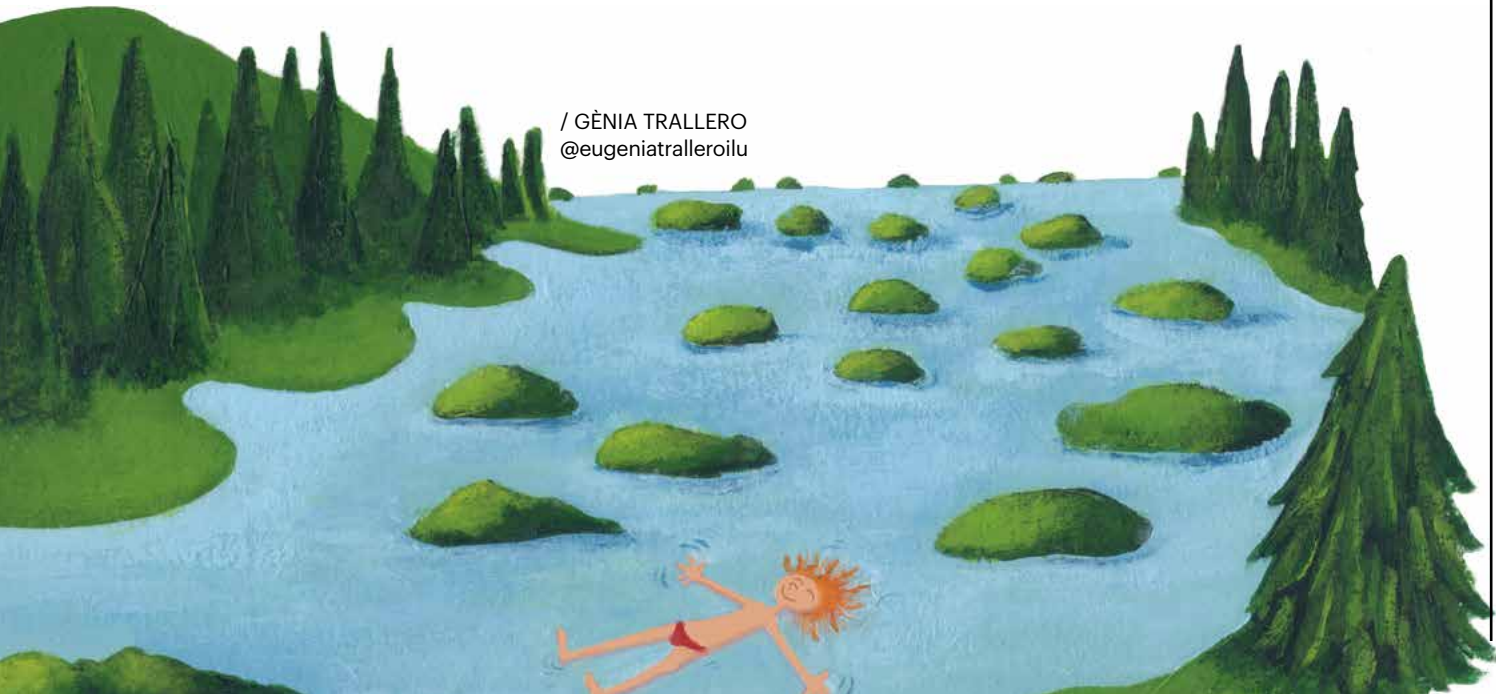
Saber
masculí
nom

1. Convicció en la subjectivitat total.

1.1 Com és la meva cara en una identitat de gènere generosa en la seva multiplicitat d'opcions? Com és la meva cara, aquesta carta de presentació llegida constantment per altres persones? Em faig selfies per a tenir un record visual de la meva cara en diferents moments, estudiant-la, intentant trobar les respostes. La frustració del no saber ha evolucionat, potser en escriure aquestes línies, en el plaer tan queer del no saber.

1.2 Una foto d'adolescent nedant en un gran llac al Canadà. Em reconforta estar envoltada de petites illes verdes, sabent que proporcionen descans i alleujament. O millor encara coneixent la meva pròpia flotabilitat; a mesura que tinc més experiència nedant puc aventurar-me més enllà del que m'hauria imaginat, descobrint illes que inicialment no apareixien al meu horitzó. La identitat queer no és un fi; és jo, és l'aigua, les illes, l'infinit. ●

/ GÈNIA TRALLERO
@eugeniatralleroilu

Taller de Nus
Cooperativa
amb joves d'un
institut fent
servir eines
del teatre social
/ LARA
MAZAGATOS
@larito_photo

Desterrar el masclisme des de l'hora del pati

Diferents entitats treballen per prevenir la violència masclista als centres educatius, espais molt importants de socialització per al jovent, que no són aliens als rols de gènere ni al masclisme

Anna Íñigo | @annavinigo

Educar en la diversitat, el respecte i la cura amb infants i joves no és una tasca fàcil. En els darrers anys, moltes entitats d'arreu dels Països Catalans actuen al voltant de la coeducació amb tot de propostes que posen en el punt de mira les estructures i dinàmiques masclistes que es reproduïxen als instituts i les escoles. Elaboren projectes i guies per als centres educatius i per al professorat amb l'objectiu de

desconstruir les violències masclistes i LGTBI-fòbiques amb l'alumnat.

Un exemple d'aquestes actuacions és Cardedeu Coeduca, un projecte d'intercooperació entre l'ajuntament del municipi i Fil a l'Agulla, l'Esberla i Coeducació, tres cooperatives especialitzades en gestió de relacions que han acompanyat diferents centres públics de Cardedeu (el Vallès Oriental) durant quatre anys i han treballat de forma transversal amb el professorat, l'alumnat

i les famílies per incorporar la coeducació a les mirades i pràctiques pedagògiques. Coeducació, juntament amb la cooperativa d'acció feminista i comunitària Candela, ha desenvolupat la guia "Desaprenent. Una mirada feminista a l'etapa secundària", en què recullen estratègies que poden modificar les relacions de poder, d'abús i de limitacions estereotipades segons el gènere dins del centre educatiu, així com eines per identificar quins són els elements que »

Taller d'autoconeixement i cicle menstrual a l'espai La Matrika de Premià de Mar / LA GUSPIRA

» sostenen la cultura heteromasclista i com es manifesten en el context educatiu. Partint de l'anàlisi d'aquest sistema, promouen diferents maneres de ser per mitjà de la posada en escena de identitats i sexualitats invisibilitzades fins ara. Martí Galofré, membre de Candela, explica que “una forma de treballar els models de masculinitats i feminitats hegemòniques a l'institut és centrar-nos molt en la realitat concreta de les joves, identificant aquests models i desnaturalitzant-los per proposar alternatives com, per exemple, fer un treball a través de les seves xarxes socials, veure com els travessen els models de gènere hegemònics de forma diferent en funció del seu gènere”. Una proposta coeducadora en aquesta línia és també la que ofereix Nus Cooperativa per mitjà de tres peces audiovisuals acompanyades d'un dossier d'activitats per a l'alumnat, anomenat “VeUS: Càpsules audiovisuals sobre masculinitat i violències.”

Masculinitat basada en privilegis

La lluita feminista ha posat en relleu en els últims anys la necessitat de repensar el model de masculinitat hegemònica i de parar atenció en

com aquest model exerceix violència vers tot el que li sigui contrari. “La masculinitat s'ha d'abordar des del prisma del privilegi, des de com els homes es relacionen amb la resta de persones. Prenent responsabilitat i no situant les seves emocions en el centre, perquè caure en el fet terapèutic aparta l'esfera política sobre com afecten les masculinitats a les dones”, recalca Dani Abad, de La Baula, un projecte antipatriarcal del País Valencià. Des de La Baula destaquen la necessitat d'integrar una mirada que problematitzi i revisi els models de persona que apareixen en els llibres de text, les lectures, els documentals i en tot el material de suport amb

Segons les especialistes, les representacions de les persones als llibres de text haurien de ser realistes i no estereotipades

el qual treballa l'alumnat. Aida Rivas, de Coeducació, remarca que “és important que les representacions de les persones siguin realistes i no estereotipades perquè tothom s'hi pugui identificar i, alhora, obrir el ventall de models d'ésser humà per poder trencar l'androcentrisme i la mirada capacitista sobre les persones i, també, les pressions estètiques que regulen com han de ser els nostres cossos”.

En l'àmbit públic, s'han desenvolupat en els últims anys iniciatives com Plural, un equipament municipal de

Barcelona amb la voluntat de fomentar una perspectiva positiva i diversa de les masculinitats. Comparteix instal·lacions amb el Servei d'atenció a homes per a la promoció de relacions no violentes (SAH), que atén joves i adolescents que comencen a mostrar comportaments abusius i violències masclistes en qualsevol àmbit. Al número 54 de la revista *Idees*, un monogràfic titulat “Repensar la masculinitat per transformar la societat”, la mestra i investigadora Ana Rodríguez destaca que “els marcs de la feminitat i la masculinitat actuen com grans estructures prèviament definides i dissenyades per determinar categories clarament polaritzades, però és en el joc, en les converses, en els comentaris o en mirades on la canalla negocia aquestes normes i les redefineix d'acord amb les expectatives que dipositen en ells els adults.”

Allunyar-se del risc i del tabú

Una educació afectiva i sexual de qualitat parteix del qüestionament de certes hegemonies com l'heteronormativitat, el coitcentrisme, la genitalitat o la reducció de la sexualitat a l'àmbit privat i exclusiu de la parella. Anna Carreras, de Coeducació, co-

menta que “acostar-nos a les sexualitats des del plaer és necessari per superar a poc a poc l'herència educativa que carreguem i desconstruir la triada de risc, joves i sexualitats”. En aquest sentit, destaca el genèric de recursos que ofereix el col·lectiu Candela entorn l'educació emocional i sexeafectiva, com és el cas del projecte La Lore, un espai d'acompanyament del jovent per la promoció de la salut afectiva i sexual des d'una mirada feminista, així com Tabú, una eina interactiva per treballar les violències sexuals amb adolescents i joves que compta amb una aplicació mòbil amb tres itineraris virtuals, vídeos de suport a les activitats i guies

pedagògiques i tècniques que aporten propostes metodològiques per desenvolupar els continguts amb l'alumnat.

Com recullen a l'estudi “L'educació afectiva i sexual: un dret, una prioritat”, desenvolupat per CooperAcció, Creación Positiva i l'Associació de Planificació Familiar de Catalunya i Balears, donar informació sobre les diferents mesures de prevenció ha d'anar acompanyat d'un treball que destaquï la coresponsabilitat, que fomenti l'autoconeixement i l'auto-

Un dels elements vitals en la prevenció de les violències és tenir un professorat format en perspectiva de gènere

Sessió dedicada al l'educació en el conflicte a l'Institut Llavanes / LA GUSPIRA

estima, i de l'oferta d'un concepte integral de salut sexual que inclogui l'esfera física, psicològica, social, cultural i política.

Identificar els límits personals, aprendre a posar-los i aprendre a respectar-los sense qüestionament és bàsic per desmuntar el mite que "en les relacions sexuals tot flueix i no cal parlar", entenent que quan no hi ha comunicació no vol dir que hi hagi més química sinó més risc de desconèixer com està l'altra persona. "Parlar de sexualitat és donar espai al reconeixement i l'expressió d'emoci-

ons i naturalitzar els nervis, les vergonyes i les inseguretats. Educar des del plaer vol dir convidar a explorar el desig i legitimar-lo, així com potenciar l'autonomia de decidir com viure la sexualitat pròpia", apunta Aida Rivas en aquest sentit.

La implicació del professorat

Acompanyar el jovent a qüestionar alguns aspectes de la masculinitat hegemònica, com ara les expressions violentes, les conductes de risc, la limitació dels afectes o la dificultat de rebre un "no", amb la consegüent

frustració, són aspectes essencials per assolir unes relacions sanes en l'àmbit educatiu. Col·lectius com SEER, l'Associació ELNA o Axioma són algunes de les entitats que treballen de forma integral la salut i l'educació emocional en l'àmbit educatiu per donar valor i posar al centre de les relacions els aspectes tradicionalment associats a la feminitat, com la cura, l'empatia i l'escolta, i oferir així recursos per poder adaptar-ho a la proposta pedagògica.

Un dels elements vitals per a una bona detecció de les violències mas-

clistes a l'escola és tenir un professorat format en perspectiva de gènere, quelcom que des de Candela consideren "un factor de protecció cap a les noies". L'objectiu d'entendre com es relaciona el professorat amb els rols de gènere és guanyar control sobre les seves conductes, expectatives i capacitat d'incidència en el jovent que acompanyen i en la resta de l'equip docent. Marta Mejías, de La Guspira, una associació socioeducativa que treballa des de la pedagogia de l'emancipació i el feminisme comunitari, fa èmfasi en el fet que el professorat ha de tenir present que "a l'escola, moltes individualitats queden relegades a la força del grup, per la qual cosa no poden expressar de forma sana i curosa qui són, ja que l'escala de valors que impera al grup està masculinitzada".

Des de les diferents entitats reclamen la necessitat que les institucions elaborin una estratègia transversal i real per treballar entorn les violències a l'aula, que inclogui no tan sols la seva detecció sinó un canal en què intervinguin diferents agents per fer de l'escola un espai segur. Maddalena Bianchini, de La Baula, remarca la necessitat que "hi hagi una aposta política per proveir persones formades i espais reals en què es pugui intervenir més enllà d'un taller d'una hora, és a dir, implementar mitjans, materials i estructures que treballin les violències de forma transversal". ●

Nus Cooperativa proposa tres peces audiovisuals acompanyades d'un dossier d'activitats per a l'alumnat / LARA MAZAGATOS @larito_photo

El periodisme a Mèxic, sota **amenança de mort** constant

Només des d'inicis d'any, sis professionals de la informació han perdut la vida a mans de sicaris en un clima d'impunitat creixent

Marta Saiz | @martasaiz
Javier Sulé | @javiersule

Paulina Ríos és periodista mexicana des de fa més de trenta anys. Originària d'Oaxaca, es defineix com a periodista per les dones i els drets humans. “Les injustícies m’enardeixen”. Va arribar a finals de gener a Catalunya, acollida pel programa Barcelona protegeix periodistes de Mèxic, impulsat per l'Ajuntament i gestionat per la Taula Per Mèxic. Encara li costa acostumar-se al clima, al menjar i l'absència de la seva família. És difícil. Però el que li fa més mal d'estar lluny és llegir sobre els assassinats dels seus companys i companyes de professió. Ja en van sis des del començament del 2022.

“Si maten un periodista, silencien la societat. No ens podem quedar callades. Què fer si ens continuen matant? Què fem com a societat? En què hem fallat les i els periodistes perquè la societat no alci la veu també?”. Per Ríos, ser periodista a Mèxic és perillós, però també demostra valentia. Ella ha estat amenaçada, linxada en les xarxes socials, desprestigiada i copejada. Actes que ha anat normalitzant al llarg dels anys com a inherents a l'ofici. Una professió que et posa en el punt de mira si denúncies la corrupció, la narcoviolència o qualsevol tema que no agrada a qui té poder i influència.

Perquè, a Mèxic, un periodista és assassinat cada sis setmanes. Segons el Comitè per a la Protecció de Periodistes (CPJ, per les seves sigles en anglès), almenys 138 reporters i reporteres han mort de forma violenta des del 1992. La impunitat és total. José Luis Gamboa a Veracruz, Margarito Martínez i Lourdes Maldonado a Tijuana, Roberto Toledo a Michoacán, Heber López a Oaxaca i Michell Simon a Mèxic DF són les sis persones assassinades el 2022 pel simple fet de ser comunicadores. Havien denunciat connexions entre el crim organitzat i les elits polítiques, temes policials a la frontera o de corrupció del poder polític. Algunes ja havien patit atemptats amb anterioritat, com Maldonado, que

va demanar protecció durant una roda de premsa del president Andrés Manuel López Obrador. A Herber López el van assassinar davant del seu fill a l'oficina del mitjà de què era director, *Notícies Web*.

Els assassinats d'aquestes persones són només la punta de l'iceberg de les múltiples violències que pateixen les periodistes a Mèxic: des de la precarietat laboral fins a les agressions físiques, detencions arbitràries, fustigacions i amenaces, tortures, desaparició forçada o imputacions falses. El país és considerat un dels més perillosos per exercir la professió i entre els cinquanta amb la pitjor situació de llibertat de premsa.

La majoria de les periodistes assassinades treballaven en llocs que ja es coneixen com a *zones de silenci*, on la delinqüència organitzada és poderosa.

Segons el Comitè per a la Protecció de Periodistes, almenys 138 professionals han mort de forma violenta des de 1992

Els assassinats són només la punta de l'iceberg de les violències que pateixen les periodistes

Protestes a Guadalajara el 25 de gener per l'assassinat dels periodistes Lourdes Maldonado, Margarito Martínez i José Luis Gamboa

Ho són les zones frontereres de Tijuana i Juárez, però també alguns estats com Guerrero, Oaxaca o Veracruz, rics també en recursos naturals i on empreses mineres i d'energia tenen interessos molt importants. En tots ells, l'amenaça del narcotràfic i la corrupció política ha aconseguit silenciar la majoria de les veus. Així i tot, algunes periodistes se la continuen jugant. És el cas de Natividad Ambrocio, periodista des de fa més de vint anys al municipi d'Iguala, a l'estat de Guerrero.

Ambrocio és una de les periodistes que més temps ha dedicat a investigar la desaparició dels 43 joves normalistes d'Ayotzinapa. De fet, va sobreviure a l'atac que aquella nit de setembre del 2014 van patir els aspirants a mestres, en què dos d'ells van morir i els altres van ser segrestats i *desapareguts*. Després va ser assetjada i intimidada mentre realitzava la cobertura. També va patir un atac al seu diari, *Diario de Iguala*, en què van assassinar un company i el policia que li havien assignat per a protegir-lo. A causa d'aquests fets i amenaces ha estat desplaçada en dues ocasions, una d'elles d'abril a setembre de 2021 a Barcelona, també en el marc del Programa d'acolliment temporal, que ja ha rebut quinze periodistes des de 2017. Per tot el que ha passat, es defineix com una periodista combativa. "Per a nosaltres és un perill treballar, però també és l'única manera que tenim per garantir que hi hagi democràcia, que la veu del poble s'escolti, que les injustícies surtin a la llum i es posin en evidència tots els actes de corrupció".

Daniel Lizárraga és un dels periodistes mexicans d'investigació més reconeguts del país. Les seves recerques van destapar un cas flagrant de corrupció de l'expresident Enrique Peña Nieto. També és soci a Mèxic del Consorci Internacional de Periodistes d'Investigació (ICIJ, per les seves sigles en anglès), on es van coordinar projectes com el dels Papers de Panamá. Avui dia, és editor general d'*El Faro* a El Salvador. Lizárraga assegura que mai no ha rebut amenaces, però es mou sempre

en arenes movedisses. "A Mèxic hi ha dos tipus de violència contra periodistes. La més greu és la que es dona a certes zones del país, on els poders de la delinqüència organitzada estan molt arrelats i te'ls pots trobar gairebé en qualsevol nota periodística. La delinqüència organitzada està desfermada davant la passivitat del govern federal, i en aquesta lluita de territoris estan disposats a emportar-se qui interfereixi en els seus interessos. La segona, a Ciutat de Mèxic, és un altre tipus de violència. Et poden infectar el telèfon amb el programari Pegasus (un virus), fer auditories des d'hisenda, o bloquejar les fonts".

Protecció del govern insuficient

A Mèxic existeix un mecanisme governamental de protecció per a periodistes molt qüestionat. No només se li retreu manca de recursos i mala coordinació, també el fet de tenir gent infiltrada a les seves estructures. Quan un periodista sol·licita el suport del mecanisme, hauria de rebre mesures d'urgència en menys de dotze hores, però en la majoria dels casos aquestes mesures es retarden durant mesos. Segons la Comissió Interamericana de Drets Humans (CIDH), almenys tres de les sis darreres víctimes haurien intentat acudir a les autoritats per reportar la seva situació de risc sense èxit.

"Sempre hem criticat el mecanisme perquè només te'l proporcionen si pateixes amenaces molt fortes, és a dir, que ja t'hagin tirotejat. El que pretenem és que s'enforteixi, i han assassinat molts companys perquè no els ha funcionat el botó del pànic". Un botó del pànic, manifesta Ambrocio, que només serveix per localitzar on va quedar el cos de la persona. D'altra banda, Ríos afirma que el que més els funciona per autoprotegir-se és el treball en equip.

Com declara Lizárraga: "El mecanisme està del tot depassat, no està funcionant. Si tu tens el botó del pànic, pots prémer-lo. Però si tens la pistola davant, quan arribi la policia estaràs mort".

A Mèxic existeix un mecanisme governamental de protecció per a periodistes molt qüestionat

Almenys tres de les sis darreres víctimes haurien intentat acudir a les autoritats per reportar la seva situació sense èxit

En aquest context d'horror, Ríos lamenta també la pèrdua de prestigi i reconeixement de la professió al país. I diu que són el mateix Estat i les mateixes autoritats les responsables d'això. Lizárraga destaca que està en risc la llibertat d'expressió: "A Veracruz, m'expliquen que hi ha zones on mana el narcotràfic o la delinqüència organitzada i que són ells els qui permeten o no l'entrada a reporters. Controlen el que surt i el que no surt a la llum pública".

El somni d'Ambrocio és "exercir el periodisme sense ser atacada pels funcionaris de torn. Perquè l'atac directe per part del govern i els interessos particulars sempre és als qui no estem d'acord amb la seva manera d'actuar. I que no ens matin". ●

Els carrers del Sudan planten cara al cop d'estat

El moviment revolucionari del país, encapçalat pels comitès de resistència dels barris, ha mantingut el pols als generals colpistes des de l'octubre a la vegada que treballa en una alternativa civil

Marc Español | @mespanolescofet
El Caire

El 14 de febrer, els carrers del centre de la capital del Sudan, Khartoum, i de la ciutat bessona d'Omdurman van tornar a ser l'escenari de multitudinàries protestes en contra del cop d'estat executat per un grup de militars a finals d'octubre. Les mobilitzacions, que van reunir milers de persones i exigien l'establiment d'un govern civil, van ser de les més concorregudes en setmanes i van reproduir-se en altres ciutats del país.

A la capital, les manifestacions de la jornada van ser de nou durament reprimides per les forces de seguretat, que van matar almenys dues persones. La primera, d'un tret al coll i al pit; la segona, d'un tret a l'esquena, segons va informar un comitè de doctors alineat amb el moviment de protesta. Desenes de manifestants més van ser, al seu torn ferits, sobretot als voltants del Palau Presidencial, la zona on els uniformats solen dissoldre de forma més violenta les protestes, fent ús de gas lacrimogen i de munició real.

La d'aquell dilluns, però, va ser només l'última demostració de força del moviment revolucionari del Sudan, que ha estat capaç de mantenir-se mobilitzat gairebé cada dia des de fa més de tres mesos malgrat la dura repressió de les forces de seguretat. Gràcies, sobretot, a una extensa i nodrida xarxa descentralitzada de comitès profundament arrelats en molts barris, el moviment continua disputant l'autoritat dels militars colpistes i manté viva l'esperança de poder reconduir el país cap a un govern civil i democràtic.

Retorn militar

Des de l'estiu de 2019 i fins al cop d'estat de l'octubre, el Sudan havia estat governat per l'anomenat Consell Sobirà, una junta formada per membres civils i militars. Aquest òrgan, encarregat de dirigir una transició democràtica, es va constituir gràcies a la intensa pressió popular contra la junta castrense que va intentar retenir el poder en soli-

tari després de la caiguda de l'exdictador islamista Omar al-Bashir, l'abril del 2019.

Malgrat que el sector civil del consell era poc representatiu del moviment revolucionari que havia forçat la caiguda d'Al-Bashir, la relació amb els membres militars de l'òrgan sempre va ser fràgil. En aquest context, decisions delicades, com un polèmic acord de pau amb grups armats que s'havien alçat contra l'exdictador i la profunda crisi econòmica durant el període de transició només van contribuir a deteriorar la unió.

El 25 d'octubre, el cap de l'exèrcit i fins aleshores cap del Consell Sobirà, Abdel Fattah al-Burhan, va anunciar la presa del poder al país per part dels militars i la dissolució dels principals òrgans de transició, inclòs el govern. Al-Burhan també va declarar l'estat d'emergència -tot i que ha estat

incapaç d'aplicar-lo-, va suspendre articles essencials del document que servia de Constitució per la transició i va ordenar la detenció de diversos alts càrrecs civils de l'executiu.

La reacció de bona part de la comunitat internacional no es va fer esperar. L'ONU, els Estats Units, la Unió Europea i, amb menor vehemència, la Unió Africana i la Lliga Àrab, van instar a tornar a la fase de transició. Washington va anunciar la suspensió immediata de fons d'assistència, un pas que també van donar poc després el Banc Mundial (BM) i el Fons Monetari Internacional (FMI). Però països com els Emirats Àrabs Units, l'Aràbia Saudita, Egipte i Rússia, que mantenen bones relacions amb els generals colpistes, van evitar condemnar el cop. L'Estat d'Israel, que també hi té manté bona relació, ha optat pel silenci.

En canvi, on no han existit diferències ha estat al carrer. Des del dia del cop, el moviment revolucionari, encapçalat per grups com els comitès de resistència i l'Associació de Professionals del Sudan, vital en les protestes contra Al-Bashir, han convocat i organitzat nombroses jornades de vaga general, accions de desobediència civil i mobilitzacions populars de diversa naturalesa.

La resistència

El rol més destacat l'han assumit els comitès de resistència dels barris. Tot i haver existit en diferents formes almenys des dels noranta, aquestes organitzacions de base van tornar a florir arran de les protestes contra Omar al-Bashir iniciades a finals del 2018, en un intent d'esquivar les tàctiques repressives i de cooptació del règim, particularment contra protestes i formacions centralitzades.

Aquesta forma d'organització, que durant la transició va arrelar profundament en molts barris, va demostrar-se fonamental després del cop. Els comitès estan formats, sobretot, per jovent revolucionari, i la seva naturalesa descentralitzada sumada als forts vincles que mantenen amb el veïnat, els ha permès actuar de pressa i mantenir la

---

El 25 d'octubre de 2021, el cap de l'exèrcit, Abdel Fattah al-Burhan, va anunciar la presa del poder per part dels militars

Els comitès de resistència van tornar a florir arran de les protestes contra Omar al-Bashir iniciades a finals del 2018

Manifestació
pels carrers de
Khartum el pas-
sat 14 de febrer

mobilització sostinguda durant més de tres mesos malgrat la repressió o la interrupció dels serveis d'internet i de telecomunicacions durant dies.

“Els comitès de resistència han demostrat ser un desafiament per als militars en el seu intent de perpetrar una lògica de fets consumats i imposar la realitat del cop al Sudan. D'aquesta manera, han tret als militars la capacitat d'imposar la seva legitimitat”, assegura Jihad Mashamoun, investigador i analista polític sudanès, a la DIRECTA.

A Khartoum, per exemple, hi ha més de deu comitès de resistència, molts dels quals també són actius a les xarxes socials, per mitjà de les quals difonen les activitats o els calendaris de mobilitzacions. En determinats moments, sobretot quan la repressió es dispara, també fan crides més concretes, com evitar els xocs amb les forces de seguretat, dissoldre grans protestes, replegar-se als barris i aixecar barricades, obrir vies segures perquè es traslladin ferits, donar suport a hospitals de campanya o assistir les famílies de manifestants morts.

Fins al moment, les forces de seguretat han matat més de vuitanta manifestants només a la zona de la capital, i més de 2.000 persones han resultat ferides, segons les dades que difon el Comitè Central de Doctors del Sudan, alineat amb les protestes. També s'han detingut desenes de persones, inclosos destacats líders polítics. La situació fora

El moviment popular sobreviu gràcies a una extensa i nodrida xarxa de comitès profundament arrelats en molts barris

Les forces de seguretat han deixat més de vuitanta persones mortes i més de 2.000 ferides només a la capital

de Khartoum encara és, en gran manera, una incògnita per la dificultat de fer-ne un seguiment.

A qui més sorpresa sembla haver generat aquesta exitosa forma d'organització és a la comunitat internacional, incapaç, en els seus intents per ajudar

a trobar una solució, d'integrar l'agenda i l'estructura dels comitès de resistència. En aquesta línia, missions com la de l'ONU a Khartoum continuen apel·lant al diàleg entre líders civils i militars, una fórmula que el carrer rebutja. Els comitès també han acusat la comunitat internacional de contrarevolucionària per la seva insistència a legitimar els militars -deixant en segon lloc qüestions com la rendició de comptes- i per la seva agenda econòmica neoliberal.

En aquests moments, però, un dels principals interrogants és fins a quin punt els comitès de resistència seran capaços d'oferir una alternativa al règim militar. Per fer-ho, ja estan treballant per separat en diverses propostes, amb l'objectiu d'acabar-ne consensuant una amb altres grups revolucionaris, com l'Associació de Professionals del Sudan (APS). Segons han explicat a la DIRECTA membres de l'APS i d'alguns comitès de resistència, els grups porten des de finals de 2021 treballant-hi, i esperen poder acordar el nou projecte aviat.

“Tant els comitès de resistència com [la coalició de formacions polítiques] Forces de la Llibertat i el Canvi han d'estar units per imposar una realitat als militars a la taula de negociació, mostrant que l'oposició està unida contra ells i que aquests no tenen cap altra opció que negociar un traspàs de poder”, assenyala Mashamoun. ●

ERDOGAN, L'EQUILIBRI DEL FUNÀMBUL

Turquia camina per la corda fluixa en el conflicte entre Ucraïna i Rússia, amb les quals manté vincles i entre qui s'ofereix a intermediar

L'anàlisi de **Gabriel Garroum Pla** | @GabrielGarroum

Ajudant de Càtedra a l'Institut Barcelona d'Estudis Internacional (IBEI)

Fa temps que Turquia sembla una espècie de vers lliure dins l'Organització del Tractat de l'Atlàntic Nord (OTAN). Les tensions entre el president turc, Recep Tayyip Erdogan, i les potències occidentals -inclosos els Estats Units- són ben conegudes, com també ho és la seva particular afinitat amb els interessos i la figura del president rus Vladímir Putin. La recent escalada de tensions a Ucraïna, provocada pel desplegament de més de 130.000 soldats russos a la frontera durant les últimes setmanes, ha obert un nou escenari de tensió entre Rússia i les potències de l'OTAN que corre el risc de convertir-se en una guerra oberta. A Erdogan, però, aquest escenari li brinda la possibilitat de posar en pràctica un dels seus oficis predilectes: el de funàmbul.

La recepta turca per a l'actual crisi a Ucraïna és clara: dissuasió, diàleg i mediació. En primer lloc, Turquia ha intensificat la seva cooperació militar i armamentística amb Ucraïna els últims temps. Especialment destacable és la venda dels Bayraktar TBT 2, drons de combat turcs que a partir d'ara seran coproduïts a Ucraïna gràcies a l'acord entre ambdós països a principis de febrer. De fet, la transferència de *know-how* militar turc és molt ben rebuda a Ucraïna, que veu com les seves capacitats militars per fer front a potencials agressions russes creixen en volum i precisió. En el rerefons, la cooperació turc-ucraïnesa resulta estratègica per limitar l'expansió russa al mar Negre -regió que històricament ha sigut objecte de forta competència entre els dos poders, en particular a Crimea- i per mantenir les rutes comercials obertes, essencials

per no empitjorar la delicada economia turca.

En segon lloc, però, Turquia està posant en pràctica una política de riscos calculats. Si la cooperació i el suport turc cap a Ucraïna clarament enforteix la posició de l'OTAN i dificulta els moviments de Rússia, Erdogan no pot córrer el risc d'alienar en excés el seu homòleg rus. D'una banda, perquè Turquia depèn considerablement de les seves relacions amb Rússia. Sense anar més lluny, Turquia va adquirir fa poc els sistemes de defensa antiaèria russos S-400 i va provocar una forta crisi amb els socis de l'OTAN i els Estats Units. A més, Turquia obté al voltant del 40 % del seu gas natu-

Ankara continuarà buscant esquerdes per forçar una negociació que eviti confrontar-se a Rússia

ral de Rússia, i va posar en marxa un nou gasoducte -el TurkStream- per a l'exportació de gas rus cap a Europa sense passar per Ucraïna. D'altra banda, Turquia i Rússia han establert una relació de cooperació competitiva fàcilment observable a escenaris com Síria o l'Alt Karabakh. A pesar dels seus objectius inicials contraposats, ambdós països s'han mostrat alineats a l'hora de gestionar els conflictes sobre el terreny, acordant alts al foc, monitoratges conjunts, i mecanismes pel diàleg i la diplomàcia.

És aquest últim punt, el de la diplomàcia, cosa que permet Recep Tayyip Erdogan continuar caminant per la corda sense caure a l'abisme. Durant aquest últim mes de creixents tensions, el president turc s'ha ofert en nombroses ocasions com a mediador i negociador de pau entre Kíev i Moscou, conscient que una guerra oberta que l'enfronti a Rússia seria molt perjudicial i amb possibles represàlies en tercers escenaris com, per exemple, Síria. Sens dubte, cap altre actor dins l'OTAN sembla tenir el potencial de Turquia per actuar com a mediador, tant pel que fa a credibilitat a ulls de Vladímir Putin com pel grau d'implicació amb ambdues parts. Un oferiment de mediació, però, que de moment només el president francès Emmanuel Macron ha replicat de manera ferma davant el desconcert general a la Unió Europea.

Mentre escrivia aquestes paraules, Vladímir Putin ha anunciat el reconeixement formal de les dues regions separatistes a l'est d'Ucraïna -Donetsk i Lugansk- com a entitats independents, violant els acords de Minsk i amplificant els temors d'una incursió russa a la regió del Donbass de manera imminent. Per Turquia, la corda no ha fet més que tensar-se, i ja ha qualificat l'acció "d'inadmissible". Presumiblement, Erdogan continuarà buscant esquerdes per forçar una negociació que eviti haver de confrontar-se a Rússia i participar en sancions de gran envergadura contra Moscou. Queda per veure si ho aconseguirà, i sobretot fins a quin punt ens hem de resignar a veure com les esperances d'una possible resolució del conflicte puguin passar per les mans d'un funàmbul tan temerari. ●

NOVETATS

youtube.ppf.cat

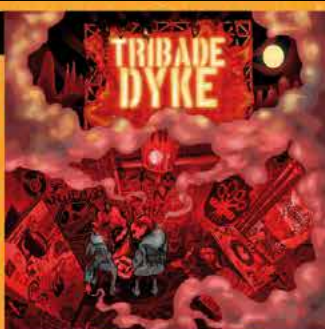
novetats.ppf.cat

TRIBADE

'Dyke'

Nou àlbum
ja disponible!
Digital, CD i VINIL
dyke.ppf.cat

Concerts i +info
tribaderap.com

SMOKING SOULS

'La cura'
Nou àlbum
ja disponible!
Digital, CD i VINIL
lacura.ppf.cat

Concerts i +info
smokingsouls.net

propaganda pel fet

Label | Management | Booking
ppf.cat

La jugadora Mireia Badia juga davant del dau, l'àrea del trinquet on s'ha d'enviar la pilota en cada servei / ESTÍBALIZ GARCIA TABOADA

Dones al dau

Encara que queda molt camí per recórrer, els últims anys han sigut fonamentals en la incorporació i afiançament de les dones en la pilota valenciana, un esport fins fa poc reservat als homes

Estibaliz Garcia Taboada | @La_Directa

L'

esport ha sigut construït d'acord a uns valors i normes considerades masculines. Com a conseqüència, les dones que han participat i participen en esports de competició es veuen sovint devaluades, sexualitzades i discriminades pel seu gènere. Si aquesta situació ja és notòria en el context general, s'evidencia encara més quan es tracta d'un esport considerat com a exclusivament masculí històricament, com és el cas de la pilota valenciana. Es tracta de l'esport popular tradicional del poble valencià, a més del més antic. Els carrers i els trinquets valencians han sigut l'escenari perfecte per a aquest joc des de fa, almenys, 750 anys. Però la visibilitat de la dona -com passa en tantes altres modalitats esportives- ha quedat desplaçada i estereotipada durant segles.

Amb els canvis socials i la revolució feminista de l'última dècada, el rol de la dona ha canviat, també en l'àmbit cultural i esportiu. Les dones, però, han irromput des de fa uns anys al

món de la pilota valenciana, no sols com a pilotaris, sinó també com a artesanes, administradores, espectadores o jutges -o *homes bons*, com s'han definit tradicionalment els arbitres-, entre altres rols. L'any 2002 un grup de dones va denunciar públicament la seua situació i van fer un pas endavant adherint-se a la Federació de Pilota Valenciana (FPV). Des d'aquell moment la realitat ha canviat molt, però, encara que hi ha hagut una evolució favorable, les diferències entre homes i dones són encara palpables en les diverses disciplines esportives de la pilota.

Mónica Moya, vicepresidenta de la Dona de la FPV i jugadora des de fa vint anys, afirma que la situació ha canviat molt des que ella va començar, "sobretot en l'àmbit escolar". Considera imprescindible el treball als centres educatius, amb el projecte Pilota a l'Escola que s'ha organitzat en col·laboració amb l'administració: la FPV hi aporta la formació i la Diputació i la Generalitat subvencionen el projecte, que planteja fomentar »

Silvia Pons
fabrica
artesanalment
equipament
per la pràctica
de l'esport
/ ESTÍBALIZ
GARCIA
TABOADA

la participació femenina en la pilota des de la infància, per a assegurar la continuïtat i l'augment de la figura de la dona en aquest esport. Moya subratlla que fa uns anys hi havia tan sols » dues dones en la Junta Directiva de la Federació i, actualment, constitueixen el 50 %. Encara que fins ara mai hi ha hagut una presidenta de l'ens federatiu, Moya creu que “és qüestió de temps”. Igual que les dones s'han anat incorporant en altres rols com a entrenadores, jutgesses o jugadores, és d'esperar que en un futur pròxim també ho facen al més alt nivell institucional.

Professionalització, al 'rest'

El mes de desembre es va presentar de manera oficial a Sueca la denominada Elit Femenina que equipara les jugadores professionalment als homes. Algunes d'elles han pogut subscriure un contracte professional amb la federació que, segons la vicepresidenta de la Dona, “encara està en fase de prova. Cal comprovar si s'estan fent bé les coses o si cal millorar les condicions de les nostres jugadores”.

Una de les dotze pilotaris que s'ha pogut acollir fa poc a un d'aquests contractes professionals és Mireia Badia, de Massamagrell (l'Horta Nord). La jugadora afirma que a poc a poc s'està valorant més a les dones. Però “encara es pot veure en les partides que, quan juguen els homes, els trinquets estan plens i quan juguem nosaltres ve poca gent”. A més, les dones

se senten molt més pressionades a l'hora de jugar, ja que “igual que en qualsevol esport és palpable que l'errada que pugues tindre tu, com a dona, és el doble de greu que si fores un home”, lamenta la pilotari. A la seua companya, Joana Martínez, una altra de les representants del col·lectiu de jugadores contractades per la federació, li preocupa que “les dones sempre estem en un segon pla. Si juguem alguna partida, juguem la prèvia, no la partida important, i necessitem tindre més espai”. Però, esperançada, també afirma que estan lluitant per això i a poc a poc van obrint-se un forat per a jugar als trinquets.

Segregar per modalitats

Les esportistes denuncien que la seua presència en els mitjans de comunicació és incomparable a la dels homes i creuen que els mateixos mitjans podrien treballar més per impulsar-la. “És cert que en les partides que es televisen ara hi ha molta més audiència, encara que no se'n fan moltes, però ens sentim cada vegada més valorades pel públic”, explica Martínez. Cada volta són més dones les que juguen, “des de xiquetes molt joves fins a dones de 50 i fins i tot 60 anys que continuen o s'animen a començar ara”, afirma la pilotari, afegint que compten “amb un bon planter”. Malgrat l'evolució i l'esforç dut a terme per les pilotaris, actualment la modalitat de raspall i la internacional One Wall són les úniques que practiquen les dones de manera oficial. A més, el raspall sempre ha sigut considerat com una variant d'iniciació a aquest joc i, fins i tot en alguns territoris del País Valencià, no es considera modalitat tradicional i només és practicada per dones. Moltes practicants veuen una connotació negativa en aquesta feminització.

Encara queda molt camí per recórrer. Ana Belén Giner, més coneguda com Ana de Borbotó en el món de la pilota, compta amb una llarga trajectòria com a jugadora. Aquesta veterana i pionera de l'entrada de les dones als trinquets va *fer el dau* per primera vegada l'any 1994, amb 11 anys, i durant molt de temps el va fer únicament contra xics. Competia a galotxa, escala i corda, frontó... Curiosament, practicava tots els jocs excepte el raspall. “Vaig estar molts anys sola”, relata Giner, ja que no va ser fins a 2007 quan es va crear la lliga femenina, moment en el qual la pilotari va començar a jugar a raspall amb altres dones. Actualment, és monitora i vicepresidenta de l'àrea de València de la Federació, jutgessa i seleccionadora adjunta. La de Borbotó ha sigut i és tot un exemple de lluita i resistència en la introducció de la dona en la pilota valenciana, amb un ampli palmarés a escala nacional i fins i tot en l'àmbit internacional, amb dos campionats europeus en la modalitat de One Wall. En reconeixement de la seua trajectòria, el 2019 li va ser entregat el premi al Mèrit Esportiu de l'Ajuntament de València.

“Les dones sempre estem en un segon pla i, si juguem alguna partida, no és la important. Necessitem més espai”, explica la pilotari Joana Martínez

Giner afig que “tant la Diputació com la Generalitat estan apostant per la dona, però haurien de fer-ho amb més beques, més contractes, però sobretot amb més visibilitat”. La pilotari creu que és important anar “pas a pas i no voler córrer per a arribar abans, sinó a poc a poc, amb pas ferm” i continuar treballant de manera conjunta perquè en el futur les condicions de les dones siguen millors. “Això és molt rellevant per a protegir les professionals actuals, però també perquè altres joves veguen que es pot jugar a pilota, no només com a afició sinó per poder viure d’això, que és al que aspirem”, afirma.

Afició i ofici

“Malgrat les noves tecnologies, encara es continua produint material de manera manual, com didals i pilotes”, conta Silvia Pons, que porta quasi trenta anys fent didals, peces de cuir que cobreixen les puntes dels dits per protegir-los, especialment en la modalitat de raspall. El pare de Pons es dedicava a la fabricació d’aquests útils i va ser a través d’ell que va començar a interessar-se per la pilota valenciana, ja que a la casa “sempre se’n parlava”. Mai ha sentit aquest esport com a “cosa d’homes” i assegura que des de sempre l’ha seguit com a espectadora, en un entorn molt masculinitzat que “afortunadament està canviant”. L’artesana reivindica la falta de regularització entorn de la seua professió, així com la necessitat d’ajudes que fomenten la continuïtat dels llocs de treball que estan vinculats a l’esport. Assegura que el seu major desig és que la pilota es mire d’una altra manera, “perquè és autòctona, és de nosaltres”.

El mes de desembre es va presentar de manera oficial a Sueca la denominada Elit Femenina, que equipara les jugadores professionalment als homes

El treball realitzat per la FPV ha fet possible l’augment de la participació femenina, organitzant competicions com l’individual de raspall d’Elit Femení o el Campionat de Raspall de la Dona de Sueca. De la mateixa manera, des de fa uns anys, la FPV dinamitza el Va de Dona, amb motiu del 8 de març. L’objectiu, promoure i visibilitzar el paper creixent de les dones en els trinquets. De moment, sembla que els esforços no han estat suficients per a fer la volta a la partida. ●

Dues alumnes del II Seminari de Pilota, l’any 1991, s’arreglen les mans per a començar la partida
/ ARXIU FEDERACIÓ PILOTA VALENCIANA

malal·letra

Hachikō

El relat de Xavier Diez | @herodot10

“A mesura que conec millor la gent, més m’estimo el meu gos”. Tenia vint anys i la meua amant, que em doblava l’edat, m’etzibava una frase com aquella com a evidència del seu desencís acumulat i com a advertiment del que m’esperava en una adultesa que tot just encetava. Aleshores, ella era una actriu fracassada, i jo un aspirant a escriptor, i en la mesura del meu magisteri, sabent del meu aspecte de descregut prematur, em va dir que aquella era una frase de Hemingway, aquell narrador tan extrem davant la màquina d’escriure, la vida, i els bars.

Han passat molts anys, i s’han invertit els papers. Ella és una actriu de culte i jo soc un escriptor fracassat. Llàstima que se n’anés prematurament i no pogués gaudir d’aquest reconeixement pòstum i *posturejat* des d’aquells companys de professió que la menystenien. Potser hi vaig contribuir amb aquella biografia hagiogràfica que vaig publicar en una editorial de tercera, la major part de la qual es va convertir en pasta de paper. Tanmateix, i per deformació acadèmica, vaig haver de desmentir algunes de les informacions falses, entre les quals l’atribució de l’originalitat de la frase brillant de Hemingway, que, com a escriptor que era un torrent de paraules, encara que un desastre en l’ordre i la sintaxi, havia obviat que aquella frase l’havia plagiada de Diògenes de Sinope, aquell *putu amu* que vivia a l’Atenes hel·lenística en una bota de vi. L’anècdota més coneguda, que relatava sovint als meus alumnes era aquella de la visita del gran emperador Alexandre, qui, en un intent de fer, de cara a la galeria, un acte de reconeixement per ser un dels filòsofs més savis, volia concedir-li allò que més desitgés, el paio el va engegar dient que s’apartés, que li tapava el sol.

Tanmateix, molts anys després, quan a ella li quedaven pocs dies, una nit em va trucar per demanar-me un favor. L’impacte de la seva malaltia i la seva solitud més absoluta em va deixar desarmat, sense possibilitat de negar-m’hi. Em va presentar el seu gos, i em va demanar que li fes companyia quan ella ja no hi fos.

Certament, sempre he estat tirant a asocial, potser no de manera exagerada, encara que m’incomoda estar envoltat de gent. Tampoc no havia tingut mai ni gos, ni gat, ni res que se li assemblés, i se’m feia estrany em-

portar-me aquella bestiola de mitjana edat, mida XL i mirada descreguda, gairebé com si fos una representació canina del meu estat d’ànim. No penso entrar en detalls de la mala època que passava, que m’havia portat a viure en una caravana a l’hort d’una tieta. Amb tots els llibres que hi acumulava, pràcticament no hi havia ni lloc per a mi. I Ernest, no sé si en homenatge a Hemingway o a Oscar Wilde, devia pensar el mateix, amb aquella cara de “ni boig entro amb aquest a dins d’aquest lloc”.

Ernest, com jo, era prou llest i independent. Va fotre el camp corrents, a les seves aventures. I cada vespre, a una hora regular,

venia a reclamar el seu menjar i la meua companyia. No sé per què, tan diferents, i alhora tan similars, ens vam entendre bé. Em vaig acostumar a la llum de les espelmes, a llegir algunes novel·les de Hemingway, de Conrad, de London. En anglès, per descomptat, perquè Ernest, a banda de la seva identitat, tenia aquell posat d’aristòcrata britànic culte i despreocupat. De tant en tant, feia aquells gestos i badalls d’indignació en les escenes, com les d’*Ullal Blanc*, en què es maltractaven els animals. Era quan feia aquella cara de crític literari que tant m’agradava. Després de dormir damunt el meu llit havia après tot sol a marxar, obrir la porta, i desaparèixer durant tot el dia.

Un dia li vaig explicar aquella història de Hachiko, aquell gos japonès de la raça Akita, que, feia un segle, acompanyava el seu amo, un professor de la Universitat de Tòquio, cada matí a l’estació on esperava el seu retorn, aturat com una estàtua, a la plaça del davant. El professor, malauradament, va patir un atac de cor a la facultat i va morir. Aquell dia, van passar de llarg tots els trens sense la presència d’aquella olor amiga. I, tanmateix, el gos, malgrat els intents de la família per impedir-ho, cada dia s’escapava per anar just davant l’estació per esperar-lo. Plogués, nevés o fes sol, era allà, plantat, com si el professor pogués tornar d’entre els morts. I així durant deu anys. La història em va commoure a mi més que a ell.

Un vespre, l’Ernest no va tornar. Van passar hores, setmanes, mesos. La meua situació va millorar. Ja no havia de viure a la caravana. Tanmateix, soc jo qui, cada vespre hi torno, esperant debades el seu retorn. ●

/ MIREIA PUJOL
@mireiapujolriera

ressenyες

Una experiència sensorial i creativa per a les més petites

Elena G.Ruiz | @eguardiolaruiz

L'aigua mulla i l'aire és transparent. El sol escalfa i fa llum. El foc crema i a la terra s'hi poden plantar bròquils. Tot això i més és el que poden descobrir les més petites amb *Oh, uh, ah, ei!! Terra Aire Foc Aigua*, una instal·lació audiovisual dirigida a infants d'1 a 5 anys, que viatja entre els quatre elements de la natura. Es tracta d'una proposta creativa i pedagògica de L'Autèntica, escola, sala i productora de teatre, al barri de Gràcia, de Barcelona, especialitzada en les menudes. Amb *Oh, uh, ah, ei!!*, L'Autèntica trenca amb el que entenem, de la forma més clàssica, per teatre. Aquí no hi ha actors i l'espai escènic és un lloc de creació i interacció, on es pot jugar, moure's i ballar. I no passa res si, per l'emoció del moment, es vol cridar, riure o plorar. Un espai on deixar que ocorri el que estimulen els sons, els colors i les imatges que es projecten en una pantalla que és al mig de la sala. I a banda i banda, les petites (i també les adultes) poden jugar amb les ombres, donar voltes i descobrir què passa si es miren les coses des d'una altra perspectiva.

Una proposta que neix com a idea original de Verónica Pallini, antropòloga, docent, actriu i directora del projecte, en col·laboració i amb la creació de Jordi Teixidó, desenvolupador d'activitats relacionades amb

l'audiovisual i les arts escèniques, i la música de Santi Vilanova.

Oh, uh, ah, ei!! Terra Aire Foc Aigua es presenta com un viatge dirigit a la primera infància on submergir-se i descobrir com es fa possible la vida en un ball entre els quatre elements. Un viatge que descobreix la senzillesa i importància de saber per on és que volen les papallones. A més, la instal·lació acaba amb una discoteca final on ballar-ho tot. Una proposta sensorial i creativa que fa possible un aprenentatge viu i dinàmic i que es podrà viure els pròxims divendres 4 i 18 de març a les sis de la tarda a L'Autèntica, al Carrer Martí, 18 de Barcelona. ●

ESPECTACLE
Oh, uh, ah, ei!! Terra Aire Foc Aigua
Instal·lació audiovisual
Duració: 40 minuts
Edat recomanada: d'1 a 5 anys
Idea Original: Verónica Pallini
Creació: Jordi Teixidó
Música: Santi Vilanova

Allò que és personal és polític

Araceli Caballero | @aretaca13

LLIBRE
Un viaje a Salto
Circe Maia
Las afueras
2021
92 pàgines

Una dona i la seva filla viatgen a la ciutat uruguaiana de Salto, amb l'esperança de coincidir durant unes hores amb el marit de la primera i pare de la segona, que és traslladat de presó en el mateix tren. El delictes del marit, metge, és haver atès un *tupamaro*. És un relat a dues veus, la de la dona i la de la nena, més la presència gairebé silent de l'home.

L'autora utilitza el vell recurs del manuscrit -el mateix d'*El Quixot*- d'una altra persona, aquí un recurs molt evident perquè Circe Maia i el seu marit, Ariel Ferreira,

coneixen bé aquest viatge. Ell, metge, va estar dos anys pres per atendre un membre dels Tupamaros i ella va ser destituïda com a professora pel govern militar.

A més de la prosa transparent, extraordinària, d'una autora que mereix ser molt més coneguda, gran part de l'interès d'aquesta joia resideix en com s'entrellacen de manera magistral els tres nivells de vivència (l'autora, les protagonistes i el mateix país). I com es posa en evidència, el que fa temps que sabem: que allò que és personal és polític. ●

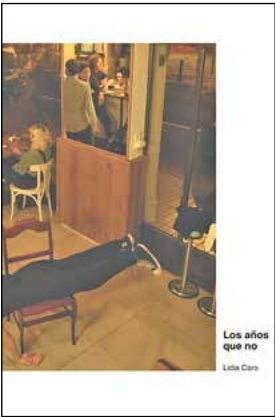
10.000 quilòmetres de reparació

Irene Jaume Gambín | @irenejaumeg

Diu internet que de València a Madrid hi ha 302 quilòmetres, i de Madrid a Califòrnia, diu la solapa del llibre, n'hi ha 9.516. I Lidia Caro els ha recorregut i els ha explicat a través d'aquestes 236 pàgines en què trobareu els anys que no, amb l'evasió i fugida del trauma que li provocà una agressió sexual d'un desconegut a les escales de l'edifici on vivia, i els anys que sí, els de la recuperació i acceptació. Hi trobareu homes que no entenen i no reconeixen, però també dones que sostenen i acompa-

nyen, relacions que fan aigües i enamoraments profunds, el replantejament de la pròpia sexualitat i un pare que es torna estantís amb els anys.

Caro ha sabut transmetre la depressió que pot anar associada a tràngols vitals que ens rompen per dins, però també la de les petites escletxes d'on treure la força per sobreposar-se i confiar, encara que sembli impossible, en el pas del temps. I, sobretot, llegint *Los años que no* arribem a una conclusió reparadora: malgrat tot, sobrevivim. ●

LLIBRE
Los años que no
Lidia Caro
Barrett
2022
236 pàgines

Jocelyne Porcher,
investigadora
agrícola

Investigadora a l'Institut Nacional d'Investigació Agrícola (INRA) a l'Estat francès des de fa 25 anys, Jocelyne Porcher ha sigut ramadera i treballadora en diverses explotacions agroindustrials franceses. Arran de preguntar-se què és la ramaderia i amb la voluntat de comprendre les seues particularitats pel que fa al vincle amb els animals, Porcher es va fer tècnica i, seguidament, enginyera agrícola. Les seues investigacions, que beuen de la sociologia, se centren en les qüestions de sofriment en el treball dins dels sistemes de producció animal i desenvolupen una crítica de la "indústria ramadera" per plantejar nous escenaris de relació i de treball entre els humans i els altres animals. En el seu llibre 'Vivir con los animales' (Ediciones Salmón 2021), Porcher parteix de la seua experiència personal per articular una visió de la ramaderia on el treball, els afectes i el reconeixement entre animals i humans justifiquen la seua existència i la seua defensa.

“En el sistema industrial, l'animal no compta”

Sara Romero | @La_Directa

En el teu llibre, el terme *indústria ramadera* és un oxímoron, una contradicció. Quina és la diferència amb la ramaderia?

O bé fem ramaderia i criem els animals amb totes les racionalitats del treball, on els afectes són el punt més important, o bé estem en la indústria on els animals són coses industrials que transformem i manipulem i dels quals fem el que volem. Són dos objectius amb dues relacions amb els animals i amb la natura completament contradictoris. No pot ser una cosa i alhora l'altra. Un animal en el sistema industrial no compta.

I el “benestar animal” n'assegura les condicions?

El *benestar animal* està lligat al desenvolupament de la indústria de producció animal. Els dos apareixen al mateix temps. En el segle XIX, la protecció animal apareix alhora que s'industrialitza la societat i les nostres relacions amb els animals. A partir dels anys seixanta del segle XX, amb l'expansió dels sistemes industrials, hi ha un gir. En lloc d'aturar-ho, guardem el sistema que fa sofrir, com si res passés, fem normes, fem les gàbies més grans... Després de trenta anys encara és així. M'enfada, perquè això ha conduït a fer creure a les consumidores que els animals podrien estar bé en aquests sistemes. No és el cas i això ha comportat a una radicalització.

Tu, en canvi, parles de coexistència i de funcionar conjuntament amb els animals.

Sí, perquè estem parlant de treball. Pense que cal-

dria revisar les definicions de *domesticació* i dir que *domesticar* és construir una relació de treball conjunt entre espècies diferents. Quan treballem, en la interfície entre els dos mons [animal i humà], ho fem conjuntament. És bonic perquè és en aquesta interfície que ens comprenem i reconeixem, que ens permet treballar, i és a partir d'aquesta que podem ser ambdós feliços. Parlem d'un vincle de producció, de transformació del món, de la natura, però també de dependència i protecció. La mort agafa sentit en el treball del dia a dia per donar una millor vida. Si els animals són feliços, si quan arribem ens venen a buscar... això ens fa feliços. És per això que fem ramaderia i no per portar-los a l'escorxador; aquest és el costat trist del treball.

Identifiques l'alliberament animal com un altre factor de desaparició de la ramaderia.

No soc gens optimista i és cert que la ramaderia està desapareixent; aquesta relació de treball amb els animals

desapareixerà. La indústria, amb l'objectiu de destruir i prendre-li el lloc; el moviment animalista, que defén una agricultura sense ramaderia; l'estat i la bioseguretat, que compliquen progressivament les reglamentacions... fan que els ramaders siguen resistents als processos d'industrialització. Però la defensa d'uns ideals té uns límits quan tot esdevé massa dur. Cal defensar-los per, de seguit, millorar la relació entre els animals, els ramaders, els consumidors i els habitants perquè la ramaderia siga un veritable bé comú. ●